TÖRE UTVECKLINGSPLAN 2030

FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN (FÖP)

KALIX KOMMUN

Om utvecklingsplan för Töre

Denna utvecklingsplan är en fördjupning av översiktsplanen för Töre tätort. Utvecklingsplanen bygger på ett flertal dialogmöten som hållits med invånare, föreningar, skolelever, företagare och övriga intressenter.

De som ingått i arbetsgruppen för utvecklingsplanen:

Anders Ökvist, planingenjör

Sandra Nilsson, samhällsplanerare

Aron Karlsson-Roos, samhällsplanerare

Liza Alcazar, samhällsplanerare

Annie Arnqvist, konsult Arnqvist & Sivenbring

Maria Henriksson, kommundirektör

Mårten Öhman, samhällsbyggnadschef

Birgitta Larsson, näringslivschef

Karl-Göran Lindbäck, fritids- och kulturchef

Anna-Lena Andersson, socialchef

Charlotte Sundqvist, utbildningschef

Oliver Åström, fotograf

KALIX KOMMUN

Läsanvisning

Den här planen är uppdelad i åtta delar.

Del 1 beskriver varför denna plan tas fram, vad den har för mål och syfte.

Vilken sorts plan det är och vilket område den täcker.

Del 2 beskrivning av den historiska utvecklingen i Töre

Del 3 är en analysdel som beskriver nuläget med befolkningsutveckling, bostadssituation och olika kvaliteter i samhället.

Del 4 beskriver global, nationell, regional och lokal hållbarhet

Del 5 beskriver generella riktlinjer för;

- Natur / Gröna och vita ytor och stråk / Friluftsliv
- Vård & Omsorg / Skola
- Arbete & Näringsliv / Besöksnäring & Marknadsföring
- Attraktivitet / Boende & Byggande
- Mötesplatser
- Teknisk infrastruktur
- Trafik och kommunikation

Del 6 beskriver de riksintressen och andra värden som planen omfattas av samt hur planen tar hänsyn till dessa.

Del 7 behandlar områdesvisa rekommendationer för Törefors / Töre Hamn / Töre centrum med OKQ8-området / Törböle

Del 8 I slutet av planen finns kartorna;

Utvecklingsstrategi som i grova drag redovisar den långsiktiga strategin för Töres utveckling.

Markanvändningskartan som redovisar grunddragen i den avsedda användningen av mark- och vattenområden.

Värden och Hänsyn delas upp i flera kartor för att tydligare redovisa värden i Töre som måste tas till hänsyn vid detaljplanering och bygglov.

INNEHÅLL

INLEDNING
Mål & Syfte, Bakgrund, Avgränsning 5
HISTORIA 6
Industriorten Töre 7
ANALYS 10
Befolkning och boende 11
Kvaliteter i Töre 12
HÅLLBAR UTVECKLING 16
RIKTLINJER & REKOMMENDATIONER 22
Naturområden 23
Gröna och vita ytor och stråk 24
Friluftsliv 25
Vård & Omsorg 26
Skola 26
Arbete & Näringsliv 27
Besöksnäring & Marknadsföring 27
Attraktivitet 28
Boende & Byggande 29
Mötesplatser 31
Teknisk infrastruktur 31
Trafik och kommunikation 32
VÄRDEN & HÄNSYN 34
Kulturmiljö 35
Fornlämningar 35
Friluftsliv 37
Rennäring 37
Natura 2000 37
Strandskydd 37
E4 och E10 39
Farled 39
Försvarsmakten 39
Klimatanpassning 40
OMRÅDESVISA REKOMMENDATIONER 42
Töre Hamn 43
Törefors 45
Töre centrum med OKQ8-området 47
Törböle 49
KARTOR 50

Planprocessen

Så kan du som medborgare påverka

Det har funnits möjlighet att påverka planen sedan de första dialogmötena som hölls i Töre. Flera dialogmöten har hållits med invånare, föreningar, skolelever, företagare och övriga intressenter.

Samråd - Förslag

När det första förslaget till Töre utvecklingsplan var klart så beslutade samhällsbyggnadsnämnden att planförslaget kunde skickas ut på samråd. Det innebar att det under samrådstiden fanns möjlighet för kommunmedborgare, myndigheter och andra intressenter att lämna synpunkter. Efter samrådstiden sammanställdes synpunkterna i en samrådsredogörelse där kommunen tog ställning till respektive synpunkt. Därefter ändrades och kompletterades planförslaget.

Granskning - Utvecklat förslag

Efter att planförslaget ändrades och kompletterades med synpunkterna som kom in under samrådstiden beslutade samhällsbyggnadsnämnden att det utvecklade planförslaget kunde ställas ut för granskning, i minst 6 veckor. Det innebar att det fanns möjlighet att lämna synpunkter igen, under granskningstiden. Synpunkterna lämnades in skriftligen i enlighet med Plan- och bygglagen. Efter granskningstiden sammanställdes synpunkterna i ett granskningsutlåtande där kommunen tog ställning till respektive synpunkt. Därefter ändrades och kompletterades planförslaget till en slutgiltig version.

Antagande - Genomförande

Efter att Töre utvecklingsplan med tillhörande planhandlingar ändrats och kompletterats med de synpunkter som kom in under granskningstiden beslutade samhällsbyggnadsnämnden att utvecklingsplanen kunde godkännas för antagande av kommunfullmäktige.

Översiktsplanen är inte juridiskt bindande och ger därför inga rättigheter eller skyldigheter. I planen vägs olika allmänna intressen mot varandra, däremot inga enskilda intressen och översiktsplanens innehåll kan därför inte överklagas.

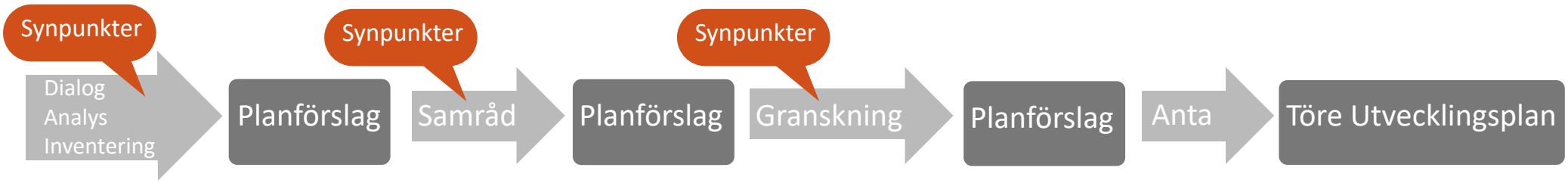

Mål & Syfte

Utvecklingsplanens övergripande syfte är att skapa långsiktigt hållbara förutsättningar för Töres utveckling. För att nå en sådan utveckling ska planen:

- Föreslå riktlinjer för hur Töre ska utvecklas inför framtiden
- Stärka Töres positiva kvaliteter som bostadsort och plats för arbete och fritid
- Stärka Töres positiva kvaliteter som besöksort
- Planen ska fungera som stöd för kommande detaljplaner och bygglov
- Planen ska vara ett underlag för dialog mellan olika intressenter
- Jämställdhet ska vara en integrerad del vid planering, genomförande och uppföljning av planen.

Avgränsning

Den geografiska avgränsningen för Töre utvecklingsplan innefattar centrala Töre och de närmast belägna delarna av tätorten. Utvecklingsplanens avgränsningsområde har arbetats fram i samråd med politiker, tjänstemän, boende och övriga intressenter i Töre.

Bakgrund

Utvecklingsplanen för Töre utgör en fördjupad översiktsplan för Kalix Kommuns gällande översiktsplan från 2009. Den fördjupade översiktsplanen för Töre har titeln ”Töre Utvecklingsplan” för att tydliggöra planens syfte.

Vad innebär en FÖP?

Den fördjupade översiktsplanen är inte bindande men ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas samt hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

En fördjupad översiktsplan beskriver till exempel var nya bostäder kan byggas, var handel och industrier bör lokaliseras och vilka grönområden eller bebyggelseområden som ska bevaras och utvecklas. Den beskriver hur en ort bör växa för att för att få en bra struktur och ett maximalt resursutnyttjande som gynnar så många invånare som möjligt. Planen används som stöd när kommunen ska bestämma hur mark ska användas och vid beslut om bygglov. Med en långsiktig plan blir det lättare att fatta långsiktiga och långsiktigt hållbara beslut.

Vad är skillnaden mellan en ÖP och en FÖP?

En översiktsplan (ÖP) täcker hela kommunens yta. En fördjupad översiktsplan (FÖP) är en detaljerad översiktsplan över ett visst område i en kommun, t.ex. en tätort.

Historia

Töres historiska utveckling och industrin som format samhället.

Historia

Töres historia sträcker sig ända tillbaka till medeltiden. Norrbottens första och hittills enda medeltida skattfynd, den så kallade Silverskatten, hittades i Töre 1915. Skatten bestod av olika silverföremål där det äldsta troligen är från 1200-talet. Föremålen tros vara tillverkade på bland annat Gotland, Karelen och Norge, vilket under den tiden ansågs som mycket avlägsna platser.

Vid mitten av 1500-talet var Töre den största byn i Nederkalix socken med 10-15 gårdar. Under 1920-talet och fram till år 1967 var Töre en egen kommun och 1950 bodde det 1659 personer i Töre kyrkby. Det fanns en mångfald av affärer i början av 1950-talet. Åtta olika livsmedels-/diverseaffärer, sju bagerier, tre herrklädesaffärer, två skräddare, tre skomakare och två herrfrisörer samt tre kiosker. Sedan 1967 ingår Töre tätort i Kalix kommun och utgör kommunens näst största tätort.

Industriorten Töre

Töre har en lång historia som industriort. Förr tillverkades fartyg i Töre hamn, det var då känt som *Varvet*. Det är oklart när verksamheten startade men redan på 1500-talet seglade bönder ofta ned till Stockholm i sina egentillverkade fartyg. Under slutet av 1700-talet hade Varvet i Töre sin blomstringsperiod och då tillverkades stora fartyg här. I mitten av 1800-talet, strax innan verksamhetens upphörande år 1860, arbetade 50 personer vid Varvet.

I Töreälven bildades Töres första industri- ***Töreforsen, vilket oftare kallas Törefors bruk***. Töreborna nyttjade vattenkraften i Töreforsen redan på 1500-talet. Vid den tidpunkten fanns då grovbladig såg och kvarnar med vattenhjul, så kallade skvaltkvarnar. Verksamheten utvecklades till en industriverksamhet år 1799 då Samuel Gustaf Hermelin förvärvade vattenrätten i Töreforsen. Bland annat uppförde han en vattendriven finbladig såg vid forsens östra strand med damm och vattenränna samt en kaj och magasin 200 meter söder om sågen (se figur 1).

Kring år 1800 utvecklades verksamheten i Töreforsen med en stångjärns- och spiksmedja på västra sidan av forsen som var i bruk fram till 1875. Området fortsatte att vara föremål

Fotograf: Oliver Åström

Fotograf: Oliver Åström

för industriell utveckling och år 1869 uppfördes en ny ångdriven såg på Töreälvens västra sida ungefär 600 meter närmare havet (se figur 1). Under den här tiden fanns planer om att järnvägen från malmfälten skulle byggas ut ner till kusten och skulle då ha passerat Töre och ha en eventuell utlastning i Siknäs. På grund av förhoppningarna om järnvägen byggdes en masugn som kom att framställa 25 000 ton tackjärn mellan åren 1874-1887. Produktionsmängden var ovanligt stor för en masugn på den tiden och Törefors bruk kom att bli Norrbottens största industri under 1870-talet. För att transportera allt tillverknings- och produktionsmaterial till och från masugnen i Töreforsen och ut till Storgrundet, som var lossning- och lastningsplats, byggdes en ca 2,5 kilometer lång järnväg. Transporterna på järnvägen skedde med hästdragna, spårbundna vagnar och var Norrbottens första järnväg. Verksamheterna i Töreforsen blev allt mindre då sågverket, år 1886, flyttades från Töreforsen till Törefors och Sandholmen som hade bättre vattendjup och utskeppningsmöjligheter och kort därpå upphörde driften av masugnen. År 1890 var masugnen riven.

I Törefors har verksamheterna varierat mellan olika industrier med olika ägare. Industrierna har framförallt bestått av olika träindustrier så som sågverk, tillverkning av träfiberskivor, snickeri och trähusfabrik men även andra verksamheter så som mineralullsfabrik, tråddrageri och spikfabrik har varit lokaliserade till Törefors.

Trots att många byggnader från brukstiden i Töreforsen rivits, står flera av dem kvar. I dagsläget är det möjligt att besöka den mycket vackert restaurerade hyttgården. Andra byggnader som finns kvar från brukstiden är bland annat herrgården, masmästarbostaden, telegrafhuset, några arbetsstugor, brukskontoret och en kvarn. Det går även fortfarande att se spår av den gamla järnvägen. Bland annat kan man se många av de stenkistor som utgjorde grunden för den 700 meter långa järnvägsbron i vattnet söder om E4, samt större delen av järnvägsbanken på land. Dessa föremål och områden är mycket skyddsvärda och besitter ett stort kultur- och teknikhistoriskt värde.

Törefors sågverk

Karta som visar Töreforsbrukets läge i förhållande till andra nämnda platser.

Vy över delar av hyttgården som den ser ut idag. Bild från kommunens bildarkiv.

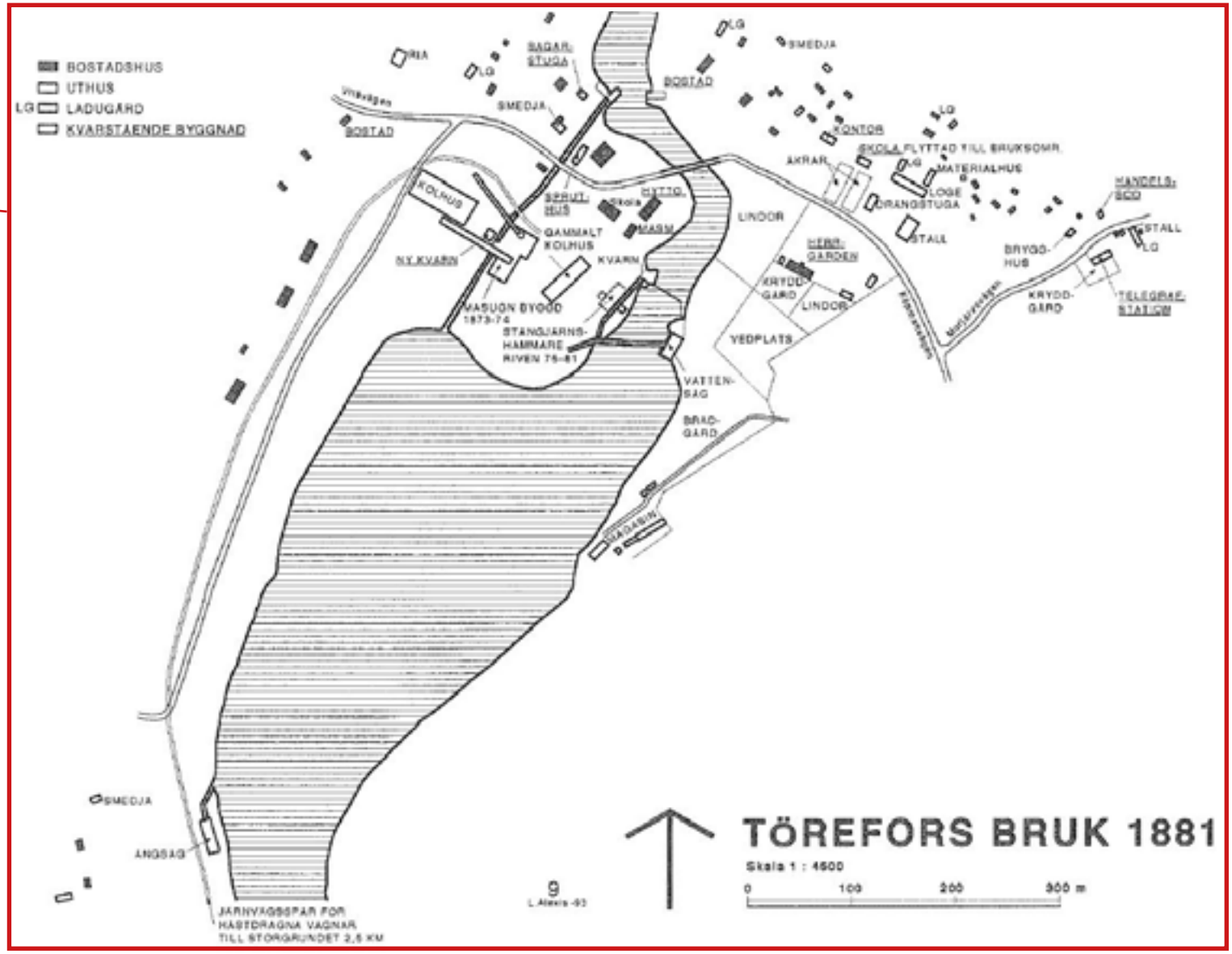

Figur 1. Skiss över Töreforsbruk år 1881. Bild hämtad från fördjupad översiktsplan för Töre från 1995.

Analys

Nulägesbeskrivning med befolkningsutveckling, bostadssituation och kvaliteter i samhället.

Befolkning och boende

Befolkningsmängden i Töre tätort har varierat något mellan åren 1960-2017, se diagram nedan. År 1960 hade tätorten en befolkningsmängd på 1 249 personer, vilket sedan sjönk till strax under 1 000 personer till år 1970.

Befolkningen ökade sedan med några hundra personer och år 1990 hade Töre en befolkningsmängd på 1 410 personer. Någon entydig förklaring till denna befolkningsökning kan inte ges, eventuellt kan den kopplas till kraschen av Stålverk 80 i Luleå. Det medförde att Luleå kommun stod med många lediga lägenheter under en tid, och av rädsla för att det skulle bli ännu fler tomma lägenheter, släppte Luleå kommun inte några egnahemstomter fria. Istället byggdes det 25-30 egnahem i Töre varje år, under åren 1975-1981. Efter befolkningsökningen 1990 visar befolkningsstatistiken istället på en minskande trend med undantag för år 2017, då en svag befolkningsökning sker med + 14 personer mellan åren 2015-2017. Fram till 2030 saknas indikationer på att en större befolkningsutveckling i Töre kommer att ske. Därför bedöms befolkningsutvecklingen i Töre att fortsätta på liknande sätt som de senaste åren. Däremot kan en eventuell ökad befolkningsutveckling i omkringliggande orter, tex. Luleå, bidra till en ökad efterfrågan av bostäder i Töre.

Marknadsvärde

Bostadspriserna i Töre har under en period varit låga. Numer är utvecklingen av bostadspriserna i Töre positiv. En tydlig ökning av bostadspriserna kan ses under perioden 2015-2019.

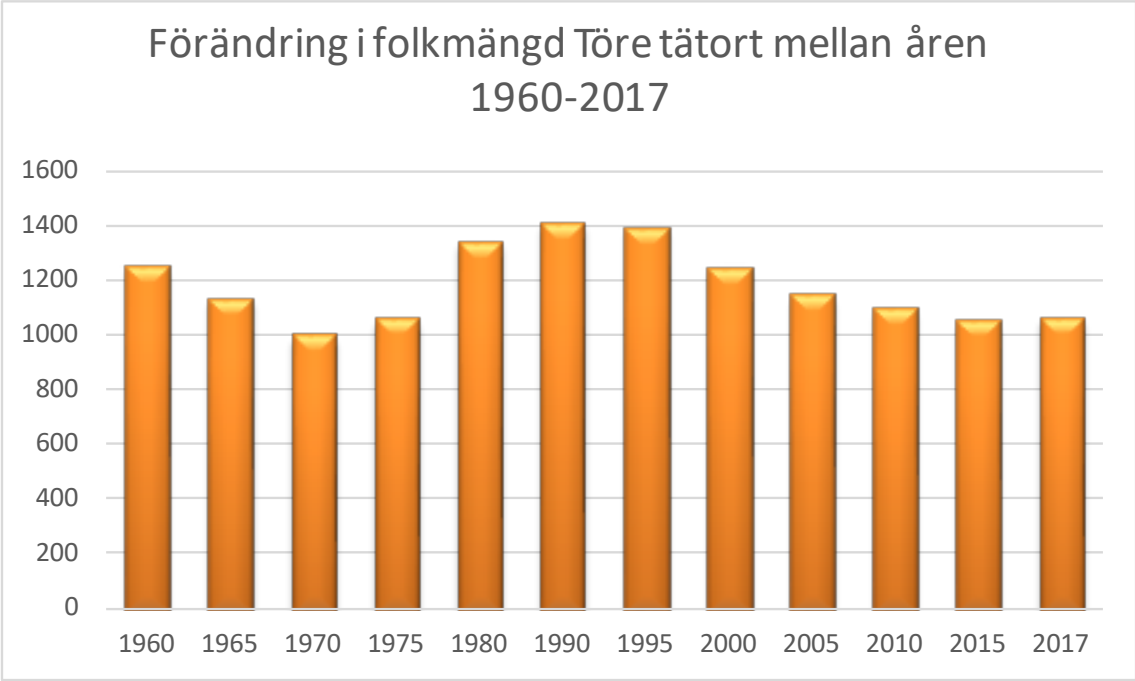

Figur 2. Folkmängd i Töre tätort mellan åren 1960-2017 i 5-års intervaller. Observera dock att förändringen mellan de sista staplarna endast består av 2 år mellan åren 2015-2017. Detta på grund av avsaknad på statistik för senare år än 2017. Data från SCB 2018.

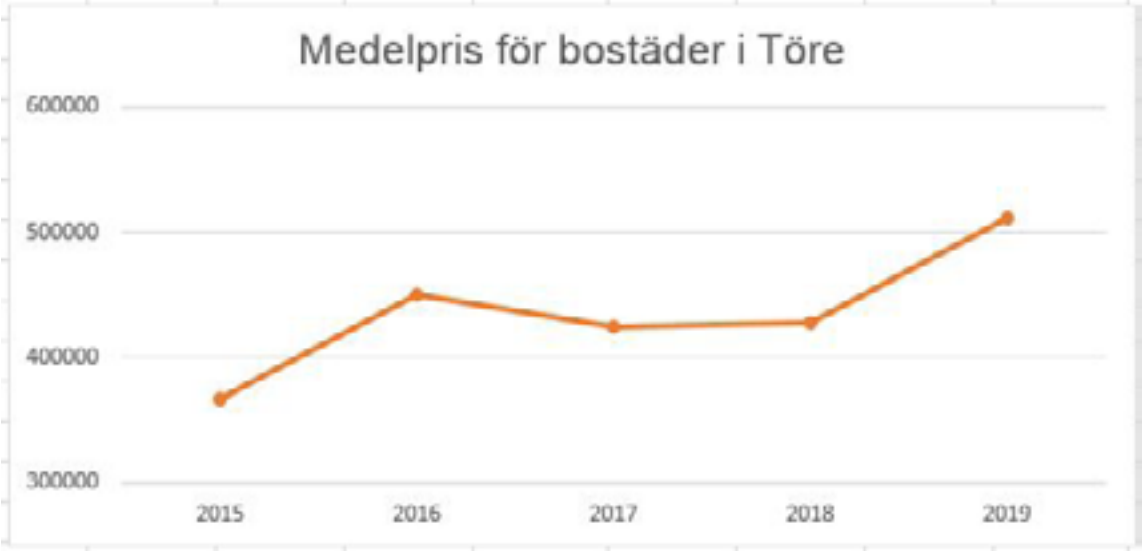

Töre Skola, fotograf: Oliver Åström

Kvaliteter i Töre

Några av de boende i Töre beskriver platsen som vacker, rofylld, avstressande och lugn. En småskalig ort med nära till naturen och samtidigt nära till större orter.

En ort med fördelaktigt läge

Töre ligger nära den rofyllda och vackra naturen med skärgården, älven och skogen runt hörnet. Samtidigt ligger Töre inom pendlingsavstånd till ett flertal orter i Norrbotten. I Töre kan du köpa prisvärda hus, pendla till arbete i någon av närliggande orter eller arbeta på något av de lokala företagen i Töre. I Törehamn finns plats för båten och därifrån har du Kalix, Luleå och Haparanda skärgård inom rimligt avstånd. Om du har barn kan de gå i en skola som numer är rikskänd för sin hälsofrämjande specialpedagogik. Om du är äldre kan du leva tryggt med vetskapen om att Töre har en fantastisk äldreomsorg att erbjuda.

Töre har ett av Norrbottens mest strategiska lägen. Läget intill knutpunkten av två europavägar är unikt. I Töre finns dessutom två hamnar med kapacitet att ta emot stora båtar och fartyg. Naturskönt vid en udde nedanför Töres centrum ligger Töre hamn. Här finns Östersjöns nordligaste punkt. Det går att erhålla ett certifikat vid besök av denna plats. Längre söderut ligger Törefors, här finns bland annat en träindustri och en äldre industrihamn längst ut på udden.

Inom Töre finns en rik kulturmiljö med ett stort antal äldre träbyggnader som är väl bevarade och vittnar om Töres historia. Byggnaderna ger orten en charm som är svår att efterlikna med ny bebyggelse.

Under 2020 byggs en av- och påstignings plats i anslutning till järnvägen i Kalix för att kunna möjliggöra för persontrafik längs järnvägssträckan Haparanda - Luleå. Driftstart blir i början på 2021. Järnvägssträckningen Haparande-Boden som är knutpunkt för vidare färd söderut, norrut eller till Luleå, går via Morjärv, vilket ligger 1,8 mil norr om Töre tätort. Kommunen anser att det är prioriterat att i framtiden anlägga en av- och påstigningsplats även i Morjärv för att gynna boende i kommunens norra delar och Överkalix.

Det finns också, av kustkommunerna, en framtida vision för en kustnära järnväg.

En hälsofrämjande skola

Fokus på hälsa har ökat tryggheten i Töre skola. Skolan har tidigare haft problem med sjunkande betyg och minskad trygghet men efter att skolan implementerade det hälsofrämjande arbetet vände trenden snabbt.

Idag arbetar Töreskolan på ett målmedvetet och kreativt sätt med ett hälsofrämjande skolutvecklingsarbete. Syftet är att främja barnens trygghet, trivsel, lärande och hälsa.

Integration är en viktig del i det hälsofrämjande arbetet. Skolan har barn från många olika länder med många olika modersmål. Att lyckas i sitt skolarbete är en av de största skyddsfaktorer som finns för barn och unga för att i framtiden behålla en god psykisk hälsa och skolans kompensatoriska uppdrag handlar om att ta hänsyn till alla elevers olika behov och uppväga skillnader i deras förutsättningar.

Töre skola har förskoleklass till åk 6 samt fritidshem och en förskola.

Mötesplatser

OKQ8 En av Töres mest välbesökta platser är OKQ8, tidigare Shell. Det ligger i korsningen mellan E4 och E10 och är därmed en naturlig mötes- och rastplats oavsett om man färdas från öster, väster, norr eller söder. Macken är välutrustad och har en stor parkering för att kunna klara av ett högt tryck av gäster. Våren 2019 har OKQ8 etablerat ett antal laddstationer för elbilar alldeles intill anläggningen. Här ligger också OKQ8 Motell.

Roady's I samma anläggning som OKQ8 finns den välbesökta vägkrogen Roady. Restaurangen är en del av Töre Service Center AB tillsammans med OKQ8 och motellet. Alla tre verksamheterna ligger i en och samma anläggning. Efter en omfattande renovering 2012 rymmer restaurangen nu drygt 60 gäster med både lunch- och middagsservering. Vägkrogen kännetecknas bland annat genom att vara Sveriges första kravcertifierade restaurang och en stor del av råvarorna köps in lokalt.

Fotograf: Oliver Åström

Centrala Töre Töre centrum är en viktig plats för naturliga möten mellan medborgare. Här finns bland annat busstation, ICA, lekplats och Folkets hus.

Hyttgården Hembygdsgården, den så kallade Hyttgården, ligger invid Töre älv med flera äldre byggnader från samhällets historia. På sommaren bedriver hembygdsföreningen café och anordnar aktiviteter för medborgare.

Töre Hamn I Töre ligger Bottenvikens nordligaste punkt och djuphamn Töre hamn. Här ligger också Töre Camping med restaurang, minigolf, badplats och servicehus. Hamnen drivs av Töre hamnförening och det finns gästhamn för turister. Ett populärt turistmål är att med båt runda bojen som ligger strax utanför hamnen. Ett certifikat om att man rundat Bottenvikens nordligaste punkt kan då erhållas. Ytterligare ett besöksmål beläget vid Töre Hamn är miniubåten Spiggen. Ubåten vittnar om tiden från kalla kriget och den jakt på ubåtar som skedde i Törefjärden på 80-talet.

Töre sjöstad är en framtida vision för att utveckla och förändra användningen av Töre hamn från ett hamn- och industriområde till ett bostadsområde med blandad bebyggelse.

Fotograf: Oliver Åström

Fotograf: Oliver Åström

Industri

Töre förknippas med industri, dels på grund av att det är en historisk bruksort, men bilden av Töre som industriort lever kvar än idag. Sett till befolkningsmängden i Töre så finns det ett stort antal industrier. Det rör sig både om företag som varit etablerade på orten under en lång tid men också av nyetableringar. KIAB, Kalix Industrihotell AB äger och förvaltar fastigheter med industri- och kontorslokaler. I Töre förvaltar KIAB fastigheten Töre 32:2.

Attraktiva tomter

Det finns ett LIS-område norr om udden vid Törefors, vilket möjliggör utveckling av bebyggelse i strandnära läge. LIS, landsbygdsutveckling i strandnära läge, innebär en större möjlighet att få dispens för strandskydd.

Bruksbacken är ett detaljplanerat område med både byggklara tomter och planlagda, ej avstyckade, tomter. På Bruksbacken finns möjligheten att till en låg kostnad förvärva en tomt med ett fördelaktigt pendlingsavstånd till Luleå.

På Mosebacke, ett stenkast från Töreälven, finns byggklara tomter.

Fotograf: Oliver Åström

Fotograf: Oliver Åström

Besöksmål

Museum i Hyttgården Töre har varit en bruksort under hela 1800-talet, vilket är huvudtema för det museum som finns i Hyttgården. Museet drivs av Töre Hembygdsförening. De hyr också ut samlingslokal och ett övernattningsrum. På sommaren håller caféet öppet och det är även möjligt att köpa hantverk här.

Siknäsfortet På Siknäshalvön med utsikt över Töre hamn ligger Siknäsfortet, 40 meter djupt i Hömyrberget. Fortet var länge en topphemlig underjordisk anläggning med uppgift att skydda djuphamnen och fördröja fientlig framryckning mot Boden på Riksväg 13, nuvarande E4. Idag är Siknäsfortet ett museum som är öppet för allmänheten med guidade turer. Här finns utställningar om försvarstiden under kalla kriget.

U-båtsmuseum HMS Spiggen II är en miniubåt som står uppställd i u-båtsmuseet i Töre hamn. Spiggen byggdes 1990 och användes i första ubåtsflottiljen som målubåt vid ubåtsjaktövningar. Spiggen slutade användas under 00-talet. Försvaret skänkte Spiggen till Kalix kommun, och museet sköts och förvaltas av Siknäsfortets Museiförening. Valet av placering i Töre beror till stor del på minnet av den stora ubåtsjakten i Töre hamn på 1980-talet.

Töre kyrka Kyrkan i Töre invigdes 1936 och är belägen på en höjd i norra delen av centrala Töre. Kyrkobyggnaden är uppförd i tegel med vitputsad fasad. Insidan av kyrkorummet är även den vitputsad med rektangulär plan och ett torn i väster. Rummet har en fast bänkinredning och trägolv.

Töre kyrka var en central del i filmen ”Så som i himmelen” och i uppföljaren ”Så ock på jorden”. Kyrkan användes även som inspelningsplats till filmen ”Frostbiten”.

Fattenborg Beläget ca 15 kilometer nordväst om Töre finns fornlämningsområdet Fattenborg, vilket är klassat som naturreservat. I området finns olika lämningar som är ca 4 000 år gamla. Huvudsakliga lämningar i området är samiska härdar, gravar och boplatsvallar. I området finns en utställningsbyggnad och en informationsbyggnad.

Området är tillgängligt för besökare via en tillgänglighetsanpassad spång som går genom fornlämningsområdet. Spången är tillgänglig även när utställningsbyggnaden är stängd. I anslutning till informationsbyggnaden finns en grillkåta och ett rengärde.

Fotograf: Oliver Åström

Fotograf: Oliver Åström

Hållbar utveckling

Samordning av globala, nationella och regionala mål för hållbar utveckling samt mellankommunala och regionala samband.

Översiktsplaneringen har en central roll i arbetet med hållbar utveckling inom fysisk planering eftersom planen ska samordnas med de globala, nationella och regionala mål som är relevanta för kommunens hållbara utveckling.

Samhällsplanering är viktigt för att skapa förutsättningar för ett samhälle att utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt. Det handlar om utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter.

I planen ligger fokus på att sammanställa samhällsintressen och enskilda intressen i Töre.

Planen genomsyras samtidigt av globala, nationella och regionala mål. På så sätt kan riktlinjer för utvecklingen av Töre tas fram med ett helhetsperspektiv där de olika intressena vägs mot varann. Det ska vara lättare att ta beslut i kommande detaljplaner och bygglov som främjar hållbarhet.

Agenda 2030

”Den 25 september 2015 antog FN:s generalförsamling den historiska resolutionen Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling, med 17 globala mål som spänner över en bredd av samhällsutmaningar. De 17 globala målen har i sin tur 169 delmål och 230 indikatorer. Under en 15-årsperiod, med start 1 januari 2016 och fram till år 2030, har världens länder förbundit sig att tillsammans jobba för att uppnå de globala målen och en långsiktigt hållbar utveckling.”

17 mål

Sverige har kommit långt vad gäller att uppfylla vissa av målen medan det för andra mål som klimatanpassning och hållbar energi finns mycket arbete kvar.

Ett annat sätt att förstå hur hållbarheten påverkar alla livsområden är bilden nedan som illustrerar de fyra hållbarhetsaspekterna som beskrivs i miljöbalkens första kapitel:

Miljöbalken 1 kap 1 § 4: *”mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, ”*

Regional utvecklingsstrategi, Norrbotten

Den regionala utvecklingsstrategin anger ett antal viktiga gemensamma utgångspunkter för Norrbottens utveckling, så kallade horisontella perspektiv, som ska genomsyra alla visioner och förslag till åtgärder. Dessa perspektiv är:

- Jämställdhet en nödvändighet
- Social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet
- Barn och unga i fokus
- Mångfald och integration skapar tillväxt
- Nationella minoriteter och urfolk är en unik tillgång
- Goda möjligheter till utveckling i hela länet
- Norrbotten ska leda utvecklingen i Arktis
- Ett digitaliserat Norrbotten blir ännu starkare
- Internationella samarbeten behövs

Nära natur i Töre, fotograf: Oliver Åström

Mellankommunala och regionala samband

Samarbeten

Kalix kommun ingår tillsammans med Boden, Luleå, Piteå och Älvsbyn i Luleåregionen som är den största funktionella arbetsmarknadsregionen norr om Stockholm. Kommunerna i Luleåregionen samarbetar bland annat i frågor som rör näringslivsutveckling och regionalt tillväxtarbete, utbildning, infrastruktur och miljö. De fem kommunerna ingår även i SARETS-samarbetet inom vilket en gemensam regional trafikstrategi har tagits fram.

Pendling

Töre är en boendeort med ett stort arbetsmarknadsutbud inom pendlingsavstånd. För att upprätthålla en hög andel förvärvsarbetande i Töre och stärka rollen som boendeort är det viktigt att människor har tillgång till en stor och differentierad arbetsmarknad och erbjuds möjligheter att pendla över kommungränser. Det stärker både mäns och kvinnors valmöjligheter och skapar förutsättningar för fler att delta fullt ut på arbetsmarknaden, vilket också bidrar till att stärka den ekonomiska jämställdheten mellan män och kvinnor. Kompetensförsörjning för framtidenen är en utmaning för hela regionen. Bra pendlingsmöjligheter skapar goda förutsättningar för arbetsgivare att rekrytera arbetskraft med rätt kompetens och erfarenhet.

E4 och E10 är viktiga stråk för arbetspendling men även för besöksnäringen i kommunen. I genomsnitt trafikeras E4 av ca 2900 fordon per dygn vid kommungränsen söder om Töre och norr om Töre vid Raggdynan, ca 2000 fordon per dygn I genomsnitt trafikeras E10:an av ca 4400 fordon per dygn vid OKQ8 och ca 2400 fordon per dygn, strax norr om Töre (TRV 2018). De båda vägarna är utpekade som riksintressen och god framkomlighet är viktigt för en fortsatt utveckling av arbetsmarknad och näringsliv i regionen. Trots att vägarna utgör barriäreffekter är knutpunkten mellan E4 och E10 i Töre viktig att bevara för boende, näringslivet, och besöksnäringen i Töre.

Järnväg

Kalix kommun är angelägen om utveckling av järnvägsnätet och järnvägstrafiken. Visionen om en kustnära järnväg för persontrafik mellan Kalix och Luleå, med möjlighet till av- och påstigning i Töre och Råneå, har funnits med i kommunernas översiktliga planering i många år. Det ställningstagande har inte förändrats trots Haparandabanans utbyggnad. Även om visionen om den kustnära järnvägen är långsiktig är det viktigt att bibehålla en järnvägskorridor från befintlig järnväg vid Kosjärv fram till kommungränsen mot Luleå, med anslutning till Boden.

Sjötransporter

Trafikverket har fått i uppdrag av regeringen att inventera vilka åtgärder som Trafikverket kan vidta som skapar förutsättningar för fler godstransporter på järnväg och med fartyg (Åtgärder för ökad andel godstransporter på järnväg och med fartyg). Kalix kommun är angelägen om utvecklandet av framtida hållbara transporter och ser positivt på regeringens målsättning att flytta godstransporter från väg till järnväg och sjöfart .Det skulle på sikt kunna innebära en tryggare trafikmiljö i Töre.

Vattenförsörjning

Den näst största grundvattentäkten för Kalix kommun är lokaliserad i Rörbäck, Luleå kommun. Vattentäkten försörjer Töre, Siknäs och Sören samt delar av Rörbäck med dricksvatten. Arbetet med att fastställa ett skyddsområde med tillhörande skyddsföreskrifter pågår. Syftet med skyddsområdet är att långsiktigt säkra vattenförsörjningen och att ha beredskap vid eventuell risk för påverkan på vattenkvalitet med målet att skydda grundvattnet.

Norrbottens län

Ekologisk hållbarhet

Ekologisk hållbarhet handlar i grunden om hur vi använder jordens resurser. Konsumtion, energiförbrukning, byggande, livsmedelsproduktion, trafik och kemisk industri är exempel på verksamheter som kan förbruka ändliga resurser, förgifta vår livsmiljö och bidra till negativa klimatförändringar.

Ökad självförsörjningsgrad av livsmedel

Sveriges import av frukt och köksväxter har ökat snabbt de senaste åren, och uppgick 2018 till 24,9 miljarder kronor. Den totala importen av jordbruksvaror och livsmedel uppgick 2018 till 158 miljarder kronor. En ökad självförsörjningsgrad av livsmedel sparar både på klimatet och privatekonomin. För att upprätthålla en god krisberedskap är det viktigt att utreda möjligheterna till att öka lokal försörjning av livsmedel både när det gäller jordbruk och den enskilda individens möjligheter till trädgårdsodling.

Fördelar i Töre

I Törböle finns brukningsvärd jordbruksmark identifierad av jordbruksverket. Jordbruksmark är ett nationellt intresse och anses bevarandevärd för att upprätthålla kommande generationers möjlighet till självförsörjning i Sverige.

Töre är ett litet samhälle utan miljöbelastande industri. Vid OKQ8 finns laddstationer för elbilar. Det finns också lokal matproduktion med t ex en getfarm och jordbruk i närområdet. Det finns gott om nära natur i Töre, vilket främjar en ekologisk hållbarhet.

Förbättringspotential

Största ekologiska problemet i Töre är trafiklederna med utsläpp. Bättre kollektivtrafik och en satsnings på gång- och cykelvägar inom Töre kan minska bilåkandet. Övergång till ekologiskt anpassad drift av bil- och lastbilstrafik samt en avlastning från vägtransport till sjötransport kan på sikt bidra till en förbättrad ekologisk status. Bättre möjligheter för ökad självförsörjningsgrad kan nås genom att bevara sammanhängande jordbruksmark och ordna odlingsbara ytor eller kolonilotter.

Social hållbarhet

Folkhälsomyndigheten definierar ett socialt hållbart samhälle som ”ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen” (Folkhälsomyndigheten 2018).

Folkhälsa

Folkhälsa är ett begrepp som beskriver hälsa, sjuklighet och dödlighet i olika befolkningsgrupper. En god folkhälsa ska inte bara vara så god som möjligt utan också så jämlikt fördelad som möjligt.

Den svenska folkhälsan är förhållandevis god i ett internationellt perspektiv - men inte jämlikt fördelad. Samtidigt som många blir allt friskare växer skillnaderna i hälsa mellan grupper av människor.

Hälsan hos människor kan variera beroende på yrke, kön, utbildnings- och inkomstnivå samt ålder. Förutom det finns det också befolkningsgrupper som är utsatta i dubbel bemärkelse då personer med annan etnisk bakgrund, sexuell läggning/identitet och funktionsnedsättning tenderar ha sämre hälsa än övriga befolkningen.

En av de hälsoutmaningar enligt sammanställningen från regionala folkhälsostrategins arbete är att det i Kalix kommun finns ett högt insjuknande i hjärtinfarkt samt en låg självskattad hälsa.

Medborgare

Enligt Boverket handlar en socialt god livsmiljö bland annat om god tillgång till service, arbetsplatser, utbildning, kollektivtrafik, rekreationsområden, kultur, fritidsaktiviteter och mötesplatser. Den främjar vardagslivet för medborgarna och ger goda förutsättningar för social sammanhållning, integration, trygghet, rekreation och fysisk aktivitet.

Fysisk planering kan bidra till att skapa ett socialt hållbart och inkluderande samhälle. Det går att skapa bättre förutsättningar för integration genom att skapa boendemiljöer som motverkar segregation och genom att skapa naturliga mötesplatser. Att skapa platser som bidrar till spontana möten mellan medborgare bidrar till integration och social hållbarhet genom att medborgarna lär känna varandra.

Genom att bevara och skapa nya parker och grönområden kan den fysiska planeringen bidra med positiv påverkan på människors psykiska och fysiska hälsa, enligt Folkhälsomyndigheten.

En tillgänglig och användbar livsmiljö i den översiktliga planeringen handlar om att möjliggöra allas tillgång till olika funktioner i den fysiska miljön oavsett rörelse- och orienteringsförmåga. Det gäller exempelvis kultur- och fritidsaktiviteter, kollektivtrafik, offentliga byggnader och mötesplatser.

I Töre är det till största del Kalixbo samt ett antal privata hyresvärdar som hyr ut boende till nyanlända.

För att nå en hållbar utveckling och för att förankra utvecklingsstrategierna för Töre är det viktigt att medborgarna ges möjlighet att påverka utvecklingen i det egna samhället. Arbetet med utvecklingsplanen initierades med medborgardialoger. Medborgarna fick ge förslag på vad de ansåg var viktigast att satsa på i Töre.

Totalt hölls fyra medborgardialoger på Folkets Hus i Töre. Det första mötet var ett startmöte med workshop, där deltagarantalet uppgick till 80-100 personer, män och kvinnor i olika åldrar. Därefter hölls tre dialogmöten med olika teman som röstades fram av deltagarna på startmötet. Dialogmötena med teman var välbesökta där mötet med temat skola hade ett 80-tal deltagare, de andra två mötena ett 30-tal deltagare. Mötet som hade temat Vård och omsorg representerades främst av äldre men i de två andra mötena var män och kvinnor i olika åldrar representerade.

Två workshops hölls tillsammans med Töreföretagarna. En uppföljning till de medborgarförslag som togs fram på startmötet bearbetades till det som Töreföretagarna ansåg var viktigast att satsa på och vilka frågor de själva kan påverka genom samarbete. Vid workshoptillfällena med Töreföretagarna var det ca 10 representanter per tillfälle, varav ungefär hälften kvinnor och hälften män i olika åldrar.

Barnens perspektiv

Enligt FN:s konvention om barns rättigheter ska barn ges möjlighet att påverka beslut om utformningen av den yttre miljön och trafikmiljöåtgärder. Barnen är Töres framtid och barnen har därför engagerats i arbetet med utvecklingsplanen genom att medverka i dialog och trygghetsvandring. På så sätt får barnen vara med att utveckla den egna närmiljön och ändringar av trafikmiljön kan till högre grad anpassas utifrån barnens behov och önskemål.

Trygghetsvandringen fokuserade främst på trafikmiljön i Töre. Det är viktigt att barn ges möjlighet att komma till tals och påverka utvecklingen av ett samhälle för att nå en hållbar utveckling av samhället.

Fördelar i Töre

I ett mindre samhälle är det lättare att lära känna sina grannar och övriga boende vilket kan skapa trygghet. Töre har många olika föreningar för t ex idrott och näringsliv med många verksamma medlemmar. Forskning visar att det kan förbättra tillit mellan medborgarna och ge starkare lokalsamhällen. Den största fördelen i Töre när det gäller social hållbarhet är Töre skola som bland annat jobbar hälsofrämjande med trygghet som fokus. De har skapat en plats för barnen att känna sig trygga på.

Positivt om Kalix kommun (Regionens folkhälsostatistik)

- Trygga att gå ut själva
- Mindre vanligt med våldsbrott än riket
- Lägre alkoholriskbruk än riket
- Bättre psykiskt välbefinnande
- Färre som har provat röka cigaretter bland unga

I Kalix har äldre hög tillit till andra människor och det är vanligt att äldre har någon att vända sig till för praktiskt och emotionellt stöd.

Förbättringspotential

Utanför skolan finns fortfarande otrygghet bland barn och unga i Töre. De saknar en mötesplats på kvällar, helger och lov. Det finns ett behov av fler mötesplatser för alla medborgare för att skapa ett ännu tryggare Töre. Det är viktigt att utgå från barnens perspektiv i planering och byggande och oftare låta barnen tycka till om det som byggs i deras närmiljö. Det är då även viktigt att ta reda på flickors och pojkars olika behov. Statistiska underlag visar att fler pojkar än flickor känner sig trygga på kvällen i området där de bor. Därför är det viktigt att belysa barn från kategorin flickor och pojkar i kommande planprocesser.

Det behövs en väl fungerande kollektivtrafik och trygga och effektiva gång- och cykelstråk för att ett samhälle ska vara socialt hållbart och jämställt.

Fotograf: Oliver Åström

Fotograf: Oliver Åström

Fotograf: Oliver Åström

Hälsoutmaningar i Kalix kommun (Regionens folkhälsostatistik)
- Vanligt med högt blodtryck
- Högt insjuknande i hjärt- och kärlsjukdomar
- Låg självskattad allmänhälsa bland män
- Vanligt med riskabla kostvanor

I Kalix är ohälsotalet högt och det är vanligt med hjärt- och kärlsjukdom, dessutom lever män och kvinnor kortare än i riket.

Det finns ett behov av att öka den lokala kunskapen om befolkningens hälsa i Töre och inom hela kommunen för att kunna anpassa den byggda miljön på ett ändamålsenligt sätt.

Kulturell hållbarhet

Kulturell hållbarhet är ett stort begrepp med många olika tolkningar. Det kan till exempel vara;

- Tillgång till den egna historien i form av bevarade kulturmiljöer
- Möjligheten att uttrycka sig och ta del av andras uttryck, t ex kultur i skolan och scener/platser för upplevelser
- Allas rätt till sin egen identitet och att uttrycka denna
- Väl gestaltade livsmiljöer med hög kvalitet på stadsbyggnad och arkitektur

Fördelar i Töre

Töre har fina äldre miljöer och byggnader både i bostadsbebyggelsen och i Hyttgårdsområdet. Det är också flera olika nationaliteter som bor i samhället och är delaktiga i föreningsliv och näringsliv. ABF-huset, Hyttgården och Folkets Hus är platser för möten, aktiviteter och upplevelser.

Förbättringspotential

Kartlägg den äldre bebyggelsen och beskriv dess värden och skyddsbehov. Även kvinnors och andra gruppers historia bör synliggöras i de offentliga miljöerna.

Samhällsekonomisk hållbarhet

Ett näringsliv med flera olika aktörer inom olika branscher är mer hållbart än ett näringsliv med ett fåtal aktörer. Andra hållbarhetsfaktorer kan vara:

- Tillgång till arbetskraft med rätt kompetens
- Positiv befolkningsutveckling
- Socioekonomisk jämlikhet med skillnader som inte är alltför stora
- Väl fungerade infrastruktur
- Goda pendlingsmöjligheter
- Goda villkor för företagande med samverkan mellan företagen och kommunen
- Ökad jämställdhet bidrar till ekonomisk tillväxt, då kvinnors och mäns samlade kompetenser, talang, kreativitet och entreprenörskap tas tillvara på arbetsmarknaden.

Om kvinnors ställning på arbetsmarknaden stärks kan det bidra till den ekonomiska jämställdheten och i förlängningen även till en jämnare fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. I kombination med väl utbyggd och tillgänglig offentlig och kommersiell service som underlättar människors vardagsliv kan det även bidra till en jämnare fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

Unga kvinnor väljer i allt högre grad otraditionella studie- och yrkesval medan unga män i högre grad väljer konservativa studie- och yrkesval. Insatser som gjorts för att bryta könssegregeringen på arbetsmarknaden har handlat om att få in fler kvinnor i mansdominerade branscher, snarare än motsatsen. Det finns ett behov av ökad jämställdhet inom de branscher som är kvinnodominerande. I Norrbotten är det framförallt vård och omsorgsyrken som är kvinnodominerade.

Fördelar i Töre

Töre har i förhållande till sin befolkning många olika välfungerande företag och ligger strategiskt vid två korsande europavägar. Det finns goda förutsättningar för att bo i Töre och arbeta i närliggande orter. Det finns ett stort antal företagare i Töre varav ett flertal kvinnliga företagare.

Förbättringspotential

Öka samverkan mellan de lokala företagen och Luleå-regionen. Förbättrad kollektivtrafik behövs för att förbättra pendlingsmöjligheterna för fler. Det finns behov av ökad kunskap om könsuppdelad statistik för att nå en ökad jämställdhet både inom arbetsmarknaden men också i hemmet.

Fotograf: Oliver Åström

Riktlinjer och rekommendationer

Utvecklingsplanens riktlinjer, rekommendationer och åtgärdsförslag

Naturområden

Naturen är nödvändig för livskvaliteten och studier visar att bara anblicken av natur kan verka stressdämpande och hälsofrämjande. Naturområden är viktiga mötesplatser för människor med olika ålder och bakgrund. Tätortsnära natur har en viktig betydelse för Törebornas starka relation till naturen. Promenadstigar, skid-, och cykelspår i naturparkerna ger en nära och tillgänglig relation till det omgivande landskapet och dess friluftsaktiviteter.

Den gröna infrastrukturen i Töre är till största del naturlig och här finns närhet till skog, älv och hav. Några av de viktigaste områdena för friluftsaktiviteter inom avgränsningen för den fördjupade översiktsplanen är; Lakaleden, Hyttgården, Bärsgärdan, Hamnsänket, elljusspåret och Töre Hamn. Skärgården i Töre är ett populärt utflyktsmål både sommar- och vintertid. Töre Båtklubb har sin anläggning i Gårdsviken på Bergön. Här finns grillplats, utedass, bastu, storstuga och gäststuga.

Naturparkerna fyller viktiga ekologiska funktioner och ekosystemtjänster, till exempel tas mycket av dagvattnet om hand i parkerna. Parkerna spelar även en viktig roll som spridningskorridor för djur.

Töreälven är en outbyggd skogsälv som erbjuder en variationsrik naturupplevelse både inom centrumkärnan men även i orörd naturmark i landsbygds- och skogsområden. I Töre centrum rinner den slingrandes utmed Lakaleden och kulturmiljöområdet Hyttgården med ett flertal rastplatser för det rörliga friluftslivet. I Töreälven finns ädelfisk, till exempel öring och harr. Ett restaureringsarbete som syftar till att återställa naturliga lekbottnar efter flottningsverksamheten i älven är på gång, vilket på sikt ska gynna förekomsten av bland annat ädelfisk och flodpärlmussla i älven.

I Töre finns två utpekade naturområden med höga naturvärden. Det är dels området vid Töre älv, väster om Törböle och området söder om Törefors bruk och Storgrundet. Storgrundet är ett utpekat Natura 2000-område med Sveriges största växtlokal av hänggräs. Hänggräset är fridlyst, vilket innebär att det inte är tillåtet att avsiktligt plocka, samla in, skära av, dra upp med rötterna eller förstöra växter i deras naturliga utbredningsområde. Arten växer endast i norra delen av Bottenviken och i Tornedalen. Hänggräset förekommer även på flera mindre växtlokaler, även utanför Natura 2000-området. Kartan till höger redovisar samtliga förekomster (gula punkter) av Hänggräs.

Förslag Naturområden

- Den tätortsnära naturen har en viktig betydelse för folkhälsan och den starka relation som Töreborna har till naturen. Naturområdena bör därför värnas om, utvecklas och tillgängliggöras för kvinnors/mäns, flickors/pojkars behov.
- Grönområdet väster om Törböle; Inga åtgärder inom området får vidtas som kan påverka den biologiska mångfalden negativt i älven och dess stränder. Skogsbruket bör bedrivas med särskild hänsyn till natur- och friluftsintresset, Området föreslås som ett samrådsområde enligt 30 § skogsvårdsförordningen.
- Grönområdet söder om Törefors bruk och Storgrundet; Inga åtgärder får vidtas som kan försämra vattenkvaliteten och rubba den ekologiska balansen i vattendraget. Området bör lämnas orört för att inte förstöra förutsättningarna för växtlokalen samt för att värna om kulturarvet.
- Området söder om E4 och öster om Siknäsvägen har pekats ut som ”Ny/Ändrad Grönstruktur”. Området består av våtmark vilket innebär höga naturvärden. Området gränsar också till Natura 2000-område. Inga åtgärder bör vidtas som kan försämra förutsättningarna för de höga naturvärdena.
- Kända växtlokaler med hänggräs ska lämnas orörda eller åtgärdas på sätt som gynnar arten i samråd med länsstyrelsen.

Förekomst av Hänggräs inom planområdet (Källa: Artportalen)

Töre Hamn, fotograf: Oliver Åström

Gröna och vita ytor och stråk

För att skapa ett hållbart samhälle och en attraktiv blandning av bebyggelse och natur behövs grönområden i form av alléer, parker och naturområden som tillsammans skapar en sammanhängande känsla av natur i och omkring tätorten. Vägar och bebyggelse kan vara fysiska barriärer för parker och naturområden och tillgängligheten kan begränsas av brist på stigar, toaletter eller andra faciliteter. Att känna sig välkommen till, lockad och stimulerad av den tätortsnära naturen är avgörande för att området skall användas. Viktiga faktorer som avgör den upplevda tillgängligheten är markägande, inflytande och delaktighet, kunskap och information, gestaltning och skötsel.

Centrala Töre upplevs som kalt med stora hårdgjorda ytor för parkeringar. För busstrafiken är det viktigt att det finns ytor för bussarna att vända men detta i kombination med stora asfalterade ytor för biltrafik och parkering ger ett kallt och trist uttryck. För att få till ett attraktivt och levande centrum behövs gröna ytor och en miljö där gående och cyklister ges ett större utrymme. Dessa ytor behöver också vara anpassade för att upplevas attraktiva på vintern för att locka till utevistelse och rörelse året om.

En artrik vegetation i en park kan bidra till biologisk mångfald och hjälper samtidigt till att fördröja regnvatten. Vegetationen i gaturummet skapar ett bättre lokalklimat, och ökar välbefinnandet. Grönska, både sommar- och vintertid har höga upplevelsevärden. Trädplanteringar längs gatorna skapar välbefinnande och skyddar också mot kyliga vindar.

Det finns en efterfrågan av kolonilotter eller odlingslotter i Töre. De bidrar till trivsel, hälsa och välbefinnande, inte bara för kolonisterna själva utan också för alla som vistas i området. De bidrar också till biologisk mångfald och lokal produktion av nyttiga, ekologiska och klimatsmarta livsmedel. Husbehovsodling ingår i en hållbar livsstil, men alla har inte råd eller lust att köpa villa för att få tillgång till en trädgård.

Förslag Gröna och vita ytor och stråk

- För att tillgängliggöra naturområden behövs gröna stråk som binder ihop de befintliga och de planerade grönområdena. Detta ses över i arbetet med gång- och cykelplanen
- Gröna ytor och stråk ska utformas med syfte om att främja en jämlik och jämställd folkhälsa. Befintliga kunskapsunderlag om lokal folkhälsa ska användas för att främja jämlik och jämställd folkhälsa vid förändringar av den byggda miljön.
- När gröna ytor och stråk utformas ska den vita strukturen också planeras för med syftet att de områdena och stråken kan nyttjas året om.
- Ett område för kolonilotter pekas ut på kommunägd mark i anslutning till Lakaleden.
- Skärgården är en viktig del i arbetet med att öka besöksnäringen i Kalix. Dialog med Töre Båtklubb ska föras vid planering med besöksnäring.
- Under arbetet med utvecklingsplanen har kommunen planterat träd i centrala Töre. Fortsättningsvis ska träd planteras i centrala Töre i samband med framtida byggnationer, för att stärka attraktiviteten i centrummiljön och bidra till ett klimatanpassat samhälle.
- Badplatsen Bärsgärdan pekas ut som ”Ny/Ändrad Grönstruktur”. I området tillåts endast bebyggelse som kan kopplas till verksamheter inom friluftsliv och är tillgänglig för allmänheten.
- Hamnsänket pekas ut som ”Ny/Ändrad Grönstruktur och kategoriseras som Park. I området tillåts endast bebyggelse som kan kopplas till verksamheter inom friluftsliv och är tillgänglig för allmänheten.

Friluftsliv

Friluftsliv och rekreation bidrar med såväl fysisk aktivitet som upplevelser och återhämtning, vilka är viktiga för hälsa och välbefinnande. Tillgängligheten till friluftslivsområden är avgörande för att öka användandet. Därför är det viktigt med tillgång till rekreations- och friluftsområden inom rimliga avstånd samt stråk som leder till och mellan områdena även vintertid.

I Töre finns fotbollsplaner och en isbana. Fotbollsplanerna brukas av Töre SK och är relativt centralt belägna. Isbanan ligger i anslutning till skolan. Utöver fördelarna med fysisk aktivitet är fritidsaktiviteter för barn bra för den personliga utvecklingen, samarbetsförmågan, lindring av stress och främjande av viktiga värderingar. Fritidsaktiviteter för barn främjar också integrationen och samhörighetskänslan mellan barn.

Inom Töre finns också elljusspår, en motionsled och badplatser. I utkanten av Töre finns en småbåtshamn. Vintertid finns skoterleder som prepareras av Töre Skoterklubb. Skoterklubben sköter även badplatsen Bärsgärdan. I Töre finns också möjlighet för barn och unga att delta i dansgrupper i Kulturskolans regi.

Under vintern finns fina skoterleder som sköts av Töre skotersällskap. Det är en ideell verksamhet med ca 200 medlemmar. Kalix kommun ger ett årligt bidrag till skoterklubbarna i Kalix.

Förslag Friluftsliv

- Elljusspåret pekas ut som ”Ny/Ändrad Grönstruktur”. I området tillåts endast bebyggelse som kan kopplas till verksamheter inom friluftsliv och är tillgänglig för allmänheten.
- Skolskog: Grönområdet mellan kyrkan och industrifastigheten; Töre 3:87. Skogen vid vattentornet; Töre 12:25. Områdena pekas ut som ”Ny/Ändrad Grönstruktur” och kategoriseras som park. I området tillåts endast bebyggelse som kan kopplas till verksamheter inom friluftsliv och är tillgänglig för allmänheten.
- En revidering av kommunens parkplanering ska göras. I samband med det ska dialog föras med Töre Sportklubb för att reda ut skötselansvar m.m.
- Utreda möjligheten att tillsammans med lokala organisationer ordna en badplats i Töre.
- Främja fritidsaktiviteter och spontan rörelse för flickor och pojkar.

Planen föreslår att ytor säkras för det rörliga friluftslivet och tillgängligheten till grönområden ökar. Om det genomförs bidrar planen till att uppfylla regionens mål:

> Hög livskvalitet i attraktiva livsmiljöer

och effektmålet: >God, jämlik och jämställd hälsa
Samt åtgärderna: >Insatser för att bevara, utveckla och tillgängliggöra natur- och kulturmiljöer >Utveckla en jämställd och inkluderande idrottsrörelse

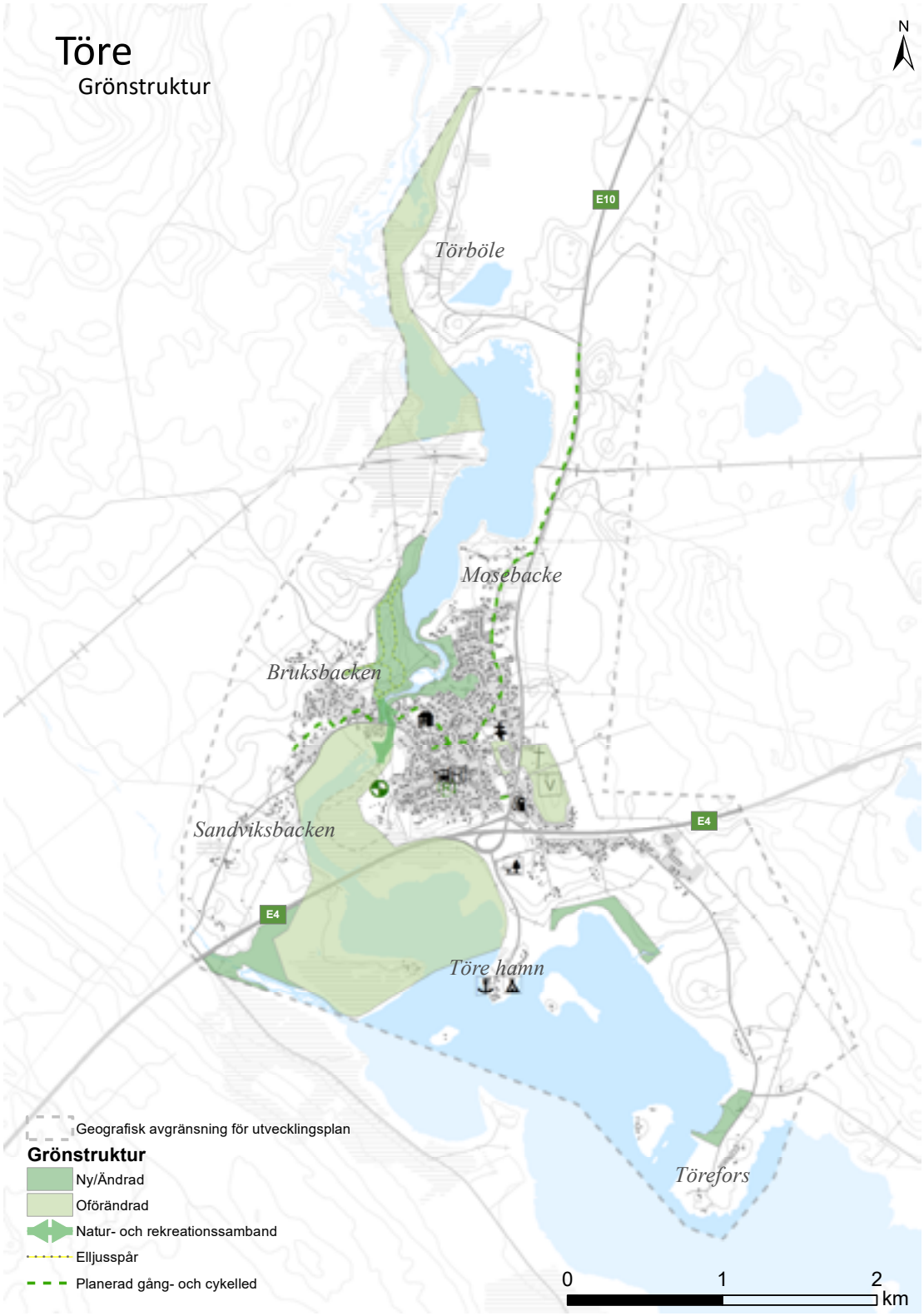

Vård & Omsorg

Enligt Boverket bedöms bostäder för äldre på landsbygden bli den största utmaningen i framtiden i och med att andelen äldre ökar mer på landsbygden än i städerna. Befolkningsprognosen från SCB visar att idag försörjer varje person i åldern 20-64 år i Kalix 0,92 kommunmedborgare förutom sig själv. En betydande ökning de senaste tio åren. År 2025 beräknas motsvarande siffra vara uppe i 0,97 och år 2035 ökat till 1,05. Antalet och andelen medborgare som är 80 år eller äldre ökar under samma period.

I Töre finns ett privatägt trygghetsboende, Månstrimman, med 47 lägenheter. Det finns gemensamma ytor med sällskapsrum, restaurang och gym. Månstrimman har sällan vakanta lägenheter men de upplever heller inte någon bostadskö så de anser att kapaciteten i nuläget är tillräcklig.

Hemgården är ett särskilt boende med 24 lägenheter samt 2 avlastningsplatser och förvaltas av Kalixbo. Det finns också en hemtjänstgrupp som utgår från Hemgården och ansvarar för både Töre och morjärvsområdet.

Sedan biblioteket lades ned saknar de äldre en mötesplats. I dialogmötena framkom önskemål om en mötesplats och en önskan om ett aktivare samhälle för de äldre.

Förslag Vård & Omsorg

Mötesplats för äldre Utred möjligheten att anordna en mötesplats för äldre, i första hand inom befintligt bestånd. En mötesplats och olika typer av sociala aktiviteter för äldre är viktig för att främja hälsan. Mötesplatsen bör anpassas efter kvinnors och mäns behov.

Utveckla digitala välfärdslösningar Kommunen utreder på vilket sätt det är möjligt att utveckla digitala välfärdslösningar.

Tillgänglighet Tillgängliggörandet av friluftslivsområden är viktigt för att främja hälsan hos äldre och/eller hos personer med funktionsvariationer. Med ramper, stigar, sittplatser och ökad trygghetskänsla längs leder kan fler ta del av natur och friluftsliv i Töre. Tillgängligheten ska anpassas till kvinnors och mäns behov.

Skola

Töre skola arbetar på ett framstående sätt med att öka tryggheten och främja hälsan hos eleverna. Antalet barn i Töre har ökat de senaste åren.

I Töre finns en F-6 skola med drygt 115 elever (2019). Kapaciteten i skolan är god och bedöms vara tillräcklig för de kommande åren. Det finns också kapacitet i skolan om inflyttningen till Töre skulle öka.

I samma byggnad som skolan finns förskolan med fyra avdelningar med drygt 65 barn. Det finns ett stort antal barn i Töre förskola på grund av nedläggningen av förskolan i Morjärv samt nedläggning av en privat förskola i Töre under 2018. Kapaciteten i nuläget är tillräcklig men om inflyttningen till Töre skulle öka så räcker lokalen inte till.

Skolan/förskolan är centralt placerad, intill villabebyggelse och vägen runt skolan är smal. Boende i Töre och elever upplever att trafikmiljön är otrygg. Parkeringsplatserna till personalen räcker inte till och bilar parkeras efter den redan alltför smala vägen.

Ungdomarna i Töre saknar en mötesplats och i dialogmötena framkom önskemål om en ungdomsgård till Töre. En ungdomsgård saknas av eleverna i Töreskolan men det finns även ett behov av en mötesplats för äldre barn, de som går i högstadiet.

I dialogmötena med eleverna framkom också önskemål om en bättre skolgård. Den sociala och pedagogiska miljön i skolan är mycket viktig då elever tillbringar mycket tid i skolan. Utemiljön är också viktig för eleverna som mötesplats utöver skoltid.

Fotograf: Oliver Åström

Förslag Skola

Se över möjligheten att utveckla skolgården

Mötesplats för unga Utred möjligheten att anordna en fritidsgård inom kommunens befintliga fastighetsbestånd i syftet om att stärka det hälsofrämjande arbetet för barn och unga i Töre. Anordnandet av en fritidsgård bör ske i dialog med barn och unga och anpassas efter flickors och pojkars behov.

Om antalet skolelever ökar Skolan har god kapacitet om antalet elever ökar men det bör utredas om skolan i så fall behöver renoveras.

Se över möjligheten att ordna/förbättra parkeringsplatser för att skapa en mer trafiksäker miljö runt skolan.

Förskolan är i behov av större lokaler om antalet barn i Töre ökar. I nuläget är förskolans kapacitet fylld. Utred åtgärder för att säkerställa att förskolans kapacitet är tillräcklig.

Dialog Fortsatt dialog med Töre skola i arbetet med att öka trafiksäkerheten i Töre.

Planen föreslår mötesplatser för både barn och äldre och utveckling av digitala välfärdslösningar. Om det genomförs bidrar planen till att uppfylla regionens mål:
> Hög livskvalitet i attraktiva livsmiljöer
och åtgärderna: >Satsa på trygga miljöer >Skapa nya former av mötesplatser >Utveckla smarta samhällen genom digitalisering

Arbete & Näringsliv

Töre, såsom hela Kalix kommun, är främst en boendeort där en stor del av befolkningen pendlar ut till arbete både inom och utanför kommungränsen. Befolkningen i arbetsför ålder i Töre uppgår till ungefär 700 personer (2019). Det finns en stor mängd företag i förhållande till befolkningens storlek i Töre. En stor andel av företagen är verksamma inom skogsbruk, industri, transport och entreprenad samt handel och service. Det finns också en efterfrågan av att starta nya företag i Töre.

I Töre ligger Sveriges nordligaste djuphamn för handels- och industriflottan. Lite längre söderut, vid Törefors finns en stor industrifastighet där bland annat träindustri bedrivs. I Töre finns även ett befintligt planlagt markområde för företagsutveckling och nyetablering av småindustrier med närhet till E4. Ett flertal fastigheter inom industriområdet är sålda men det finns yta kvar som möjliggör avstyckning för fler fastigheter.

Fotograf: Oliver Åström

Fotograf: Oliver Åström

Förslag Arbete & Näringsliv

Stärka samverkan Nytt samverkansforum i form av företagsfrukostar i Töre samordnas med Kalix kommun. Potentialen att ytterligare stärka samverkan med Luleåregionen i samarbete med Töreföretagarna utreds.

Utveckla nya lokaler för näringslivets tillväxt Ett nytt industriområde i Törefors pekas ut, se karta. Industriområdet ska anpassas för att uppnå riktvärden för buller från industri vid bostäder. Med syftet att inte störa de som bor i området.

Arbete som bedrivs av Näringslivet för hela kommunen som kommer att påverka Töre:

- Stärka samverkan för kompetensförsörjningsbehovet
- Arbeta fram platsvarumärke i marknadsföringssyfte.
- Ta fram nulägesanalys samt aktivitetsplan för kompetensförsörjningsbehovet.
- Ta fram marknadsföringsplan för inflyttning.
- Få fler kvinnor och unga som startar företag Affärsnätverk för kvinnor startas upp. Föreläsningar för skolelever om företagande. Näringslivsenheten startar nyföretagarskola.
- Underlätta/effektivisera kontakterna med kommunen
- ”Företagslots” - en person i kommunen ska samordna möten mellan företag och tjänstepersoner, samt vägleda för kontakt med andra myndigheter.
- SKLs utbildning ”Förenkla helt enkelt”
- Näringslivsenheten anordnar seminarier med information om kommunala upphandlingar.
- Dialogmöten med näringslivet inför strategiskt viktiga upphandlingar
- Anbudsgivarindex för att mäta nöjdhet hos företag som lämnat anbud och /eller tagit ut upphandlingsunderlag.
- Utveckla digitala tjänster för ökad service till företagen Informationsenheten, Näringslivsenheten och Samhällsbyggnadsförvaltningen arbetar för att utveckla e-tjänster till företag.

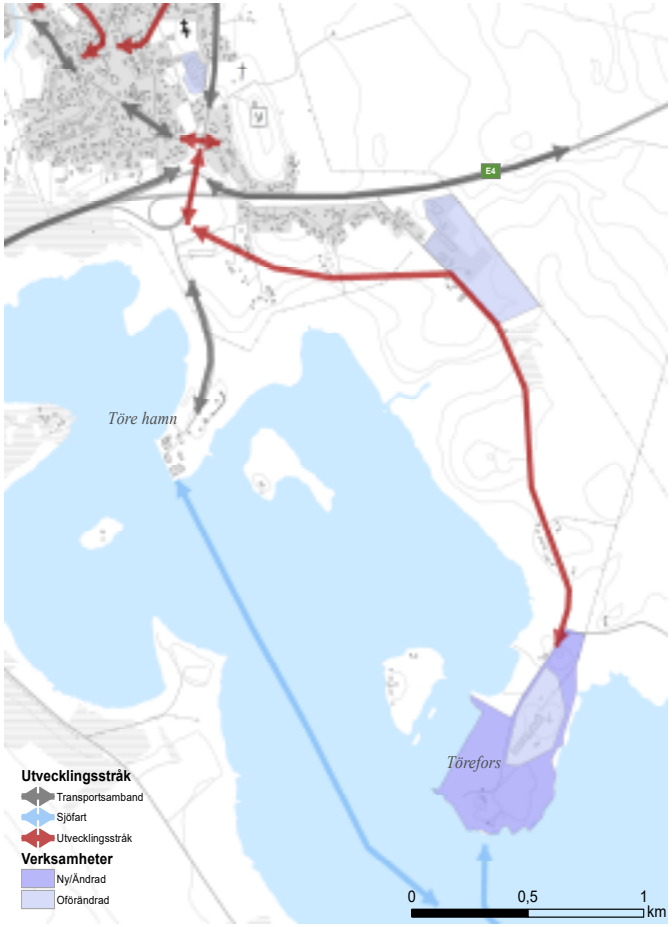

Planen föreslår bland annat åtgärder som främjar företagande och samverkan samt stärka Töre som besöksort. Om det genomförs bidrar planen till att uppfylla regionens mål:

> Smarta, hållbara innovationer och entreprenörskap

Samt effektmålen: >Stärkt entreprenörskap och företagande >Minskad obalans i könsfördelning bland företagare

> Flexibel och väl fungerande kompetensförsörjning

och åtgärden: >Jämställdhet och mångfald stärker konkurrenskraften

Besöksnäring & Marknadsföring

Töre har potentialen att spela en viktig roll för besöksnäringen i kommunen och i hela östra Norrbotten, tack vare det strategiska läget intill knutpunkten mellan E10 och E4. OKQ8 i Töre är en av Sveriges mest besökta bensinstationer.

Under dialogmötena framkom önskemål om att kommunen ska arbeta med marknadsföring av Töre. Det gäller då marknadsföring med syfte att locka boende men också för att öka besöksnäringen.

Några av sevärdheterna i Töre är Hyttgården, Töre kyrka, Fattenborg, Siknäsfortet, Töre Hamn (Runda bojen,Spiggen) och Töre skärgård. Det är långa avstånd mellan sevärdheterna och det saknas tydliga stråk mellan dem. Tillgängligheten till besöksplatser från E4, E10 är till viss del bristfällig.

I Töre finns övernattningsmöjligheter i form av motell och camping men antalet bäddar är begränsat med tanke på den stora trafikmängd som passerar Töre. Töre har ett fördelaktigt läge för att få en ökad besöksnäring samt en gedigen historia med höga kulturmiljövärden.

Förslag Besöksnäring & Marknadsföring

Stärka Töre som besöksort

- Förslag finns att ta fram en utvecklingsplan/ett tematiskt tillägg för besöksnäring i kommunen. Töres potential för en ökad besöksnäring för hela kommunen bör utredas.
- Förbättra stråk med bättre skyltning. Utred möjligheten att förbättra gång- cykelvägar mellan sevärdheter. Se över detta i gång- och cykelplanen.
- Se över möjligheten att ta fram moderna, interaktiva kartor över besöksmål och intressepunkter och koppla samman besöksmål i hela kommunen.
- Värna om och framhäv värdefulla kulturmiljöer, både bebyggelsen och forn- och kulturhistoriska lämningar
- Fortsatt arbete inom coachning, utbildning, paketering och produktutveckling inom besöksnäring.
- Gör en särskild studie av hur området kring OKQ8 och Roadys kan användas för kommunikation och marknadsföring av både Töre och Kalix kommun
- Se särskilt över möjligheten att profilera Töre i arbetet med platsvarumärket för kommunen.

Attraktivitet

Vad är ett attraktivt samhälle och för vem? Både privatpersoner och företag behöver möjlighet till försörjning/vinst, hus/lokaler, trygghet/stabilitet, infrastruktur samt privat och offentlig service. Det är basbehoven. För att tycka att en plats är attraktiv att bo och verka på behövs något mer.

Enskilda individer har olika behov och önskemål i olika skeden i livet, i ungdomen kan upplevelser och utmaningar vara extra viktiga, i den senare medelåldern kan trygghet och sammanhang betyda mer.

Några exempel på vad som gör ett samhälle attraktivt kan vara:

- Attraktiva bostäder
- Service och handel
- Mångfald och rik kultur
- Mötesplatser
- Lockande utemiljöer som kan användas både på sommaren och vintern
- Fritidsaktiviteter och föreningsliv
- Bevarade kulturmiljöer

Under dialogmötena med medborgare framkom önskemål om att Töre behöver städas upp för att vara mer attraktivt.

Både i de dialogmötena som hölls med medborgare och i dialog med skolan framkom önskemål om att det behövs sopkorgar och hundlatriner i Töre. Det framkom även önskemål om fler mötesplatser i Töres utomhusmiljöer, ett förslag var fler bänkar.

Förslag Attraktivitet

- Utveckling av Töre Hamn, se mer under områdesvisa rekommendationer.
- Ett område för kolonilotter i anslutning till Töreälven, se mer under områdesvisa rekommendationer för Töre centrum
- Mötesplatser
- Tydligheten både vid entrén till samhället och för ”centrum” med kommersiell service bör ses över
- Töres attraktivitet kan stärkas genom att Töre hålls rent och snyggt. Sopkorgar och hundlatriner saknas i Töre. Kommunen utreder möjliga samarbeten med föreningar eller organisationer som kan ansvara för underhåll.

Fotograf: Oliver Åström

Fotograf: Oliver Åström

Boende & Byggande

Bebyggelsen i Töre är blandad med både nyare byggnader samt äldre byggnader med gedigen historia. Töre består till största del av enbostadshus.

I Töre finns det ungefär 400st bebodda villor, varav 160st bebos av personer som är 65 år eller äldre. Det innebär att ca 40 % av dessa villor bebos av pensionärer. Töre har en hög andel äldre, 65+, vilket kan tänkas medföra en stabil flyttningskedja de kommande åren. Ca 17% av Töres befolkning är 18 år eller yngre. (Källa: GEOSECMA) Samtidigt så ses en ökad efterfrågan av att bygga nya villor. Det är en trend som ökar i hela Kalix och i Luleå och Boden har det pågått sedan några år tillbaka.

Den största utmaningen när det gäller att bygga nya villor i Töre är marknadsvärdet, vilket gör det svårt att få medel till finansiering av nybyggnad och större ombyggnad, förutom strandnära lägen. Huspriserna i Töre har däremot under de senaste åren tenderat att stiga, och det är tydligt att Töre börjar stiga i popularitet som bostadsort. Töreskolan har erkänt rykte och trenden verkar vara att yngre personer nu också söker sig dit.

Bruksbacken är ett detaljplanelagt bostadsområde med drygt 20 bostadstomter som ännu inte är avstyckade. I samma område finns även ett antal byggklara tomter avsedda för fristående bostadshus, vilka i dagsläget är kommunägda. Vid Mosebacke finns också byggklara tomter avsedda för fristående bostadshus.

Ungefär 20% av Töres befolkning bor i lägenhet. Stiftelsen Kalixbo har totalt 61 lägenheter i Töre. Det största privata bostadsuthyrningsföretaget, Töre bostäder AB, har totalt 47 lägenheter. Utöver dessa finns ett antal mindre privata hyresvärdar i Töre. (Källa: kalixbo.se, kalix.se)

Mindre lägenheter efterfrågas av yngre personer, de som precis flyttat hemifrån och något större lägenheter efterfrågas av barnfamiljer samt trygghetsboenden för äldre.

Förslag Boende & Byggande

Möjliggöra för fler bostäder i Töre Nybyggnation sker genom förtätning av befintlig bebyggelse samt genom att bebygga lediga tomter och redan detaljplanerade områden. Under planens tidshorisont bedöms befolkningsutvecklingen i Töre att fortsätta på likande sätt som de senaste åren, däremot kan en eventuell ökad befolkningsutveckling i omkringliggande orter bidra till en ökad efterfrågan av bostäder i Töre.

- LIS-området i Törefors pekas ut som nytt bebyggelseområde i kartan. LIS-området finns med i kommunens LIS- tillägg från 2017 men gränsdragningen har anpassats ytterligare till omgivningen. Syftet med LIS-området är att möjliggöra attraktiv bebyggelse i strandnära lägen, permanent eller säsongsvis. Syftet är på lång sikt att bidra till ökat serviceunderlag och ökad sysselsättning i Töre.
- Området intill LIS-området i Törefors består av fem färdigt avstyckade tomter. De pekas ut som nytt bebyggelseområde i kartan.
- Töre Hamn pekas ut som ett utvecklingsområde för turism och bebyggelse. Bebyggelsen som avses är en blandning av flerbostadshus och villor.
- Vid Bruksbacken pekas två nya bebyggelseområden ut, för fristående bostadshus. Ett av dem är detaljplanelagt och det andra har stöd i den kommuntäckande översiktsplanen.
- Detaljplanelägga före detta OK-tomten i centrum för att möjliggöra exploatering av flerbostadshus.
- Marknadsföra Töre för husexploatörer genom att ta fram en interaktiv karta över byggbara tomter i Töre.
- Inom Töre centrum bör fler och större grönområden bevaras. Förtätning av centrumkärnan får inte inskränka på möjligheten att anlägga grönytor. I kommande planläggningar ska markområden i högre grad avsättas för grönytor för att förstärka Töre centrums gröna struktur.
- Förtätning i de perifera delarna av Töre ska ske genom förtätning av befintlig bebyggelse samt genom att bebygga lediga tomter och redan detaljplanelagda områden. Ny bebyggelse ska anpassas till omkringliggande byggnaders höjd och storlek.
- Inom värdefulla kulturmiljöer ska nybyggnation förhålla sig till omgivande kulturlandskap vad gäller volym, proportioner, materialval och placering. Utformningskrav i planbestämmelserna bör införas med syfte att styra utformningen av nya byggnationer för att passa in i omgivande miljö.

Planen föreslår bland annat åtgärder som främjar bostadsbyggande och attraktivitet. Om det genomförs bidrar planen till att uppfylla regionens mål:
> Hög livskvalitet i attraktiva livsmiljöer
samt effektmålen >En livskraftig region >Attraktiv boende och närmiljö och åtgärderna >Öka bostadsbyggandet >Norrbotten behöver levande landsbygder

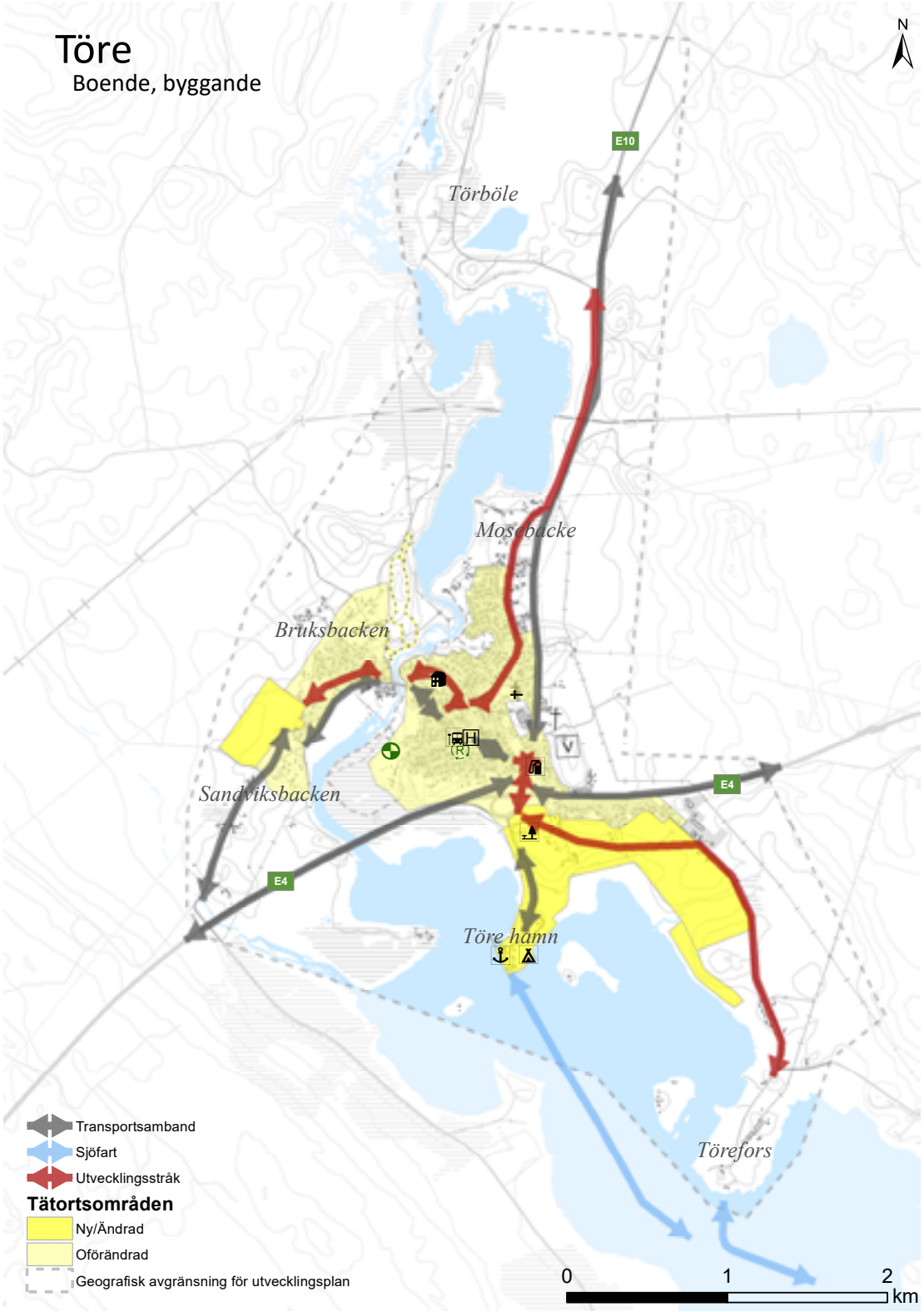

Mötesplatser

Som beskrivits tidigare är mötesplatser viktiga för social hållbarhet och trivsel. Det finns olika typer av mötesplatser; kommersiella som restauranger, caféer, affärer, gym med flera. Icke-kommersiella mötesplatser kan vara bibliotek, skolor, Folkets Hus, vårdcentraler med flera. Det är även viktigt att tänka på mötesplatser utomhus som parker, torg, lekplatser. För att dessa ska fungera alla årstider går det att anordna olika typer av klimatskydd, uppvärmda bänkar mm.

Mötesplatser bidrar till att öka trygghet och främjar mångfald och integration. Väl fungerande och attraktiva mötesplatser utomhus kan också bidra till en förbättrad folkhälsa genom att invånarna lockas att gå ut och röra på sig.

Mötesplatser bör vara tillgängliga inte bara för de med funktionsvariationer utan även för äldre som inte orkar gå så långa sträckor. För dessa är det viktigt med bänkar på lagom avstånd längs de viktigaste stråken eller områdena.

Förslag mötesplatser

- Se över de viktigaste offentliga mötesplatserna utomhus och utred om tillgänglighet, funktion, jämställdhet och attraktivitet kan förbättras.
- Lakkaleden är ett centralt grönt stråk. Se över möjligheter att anordna sittplatser längs med leden. Det är viktigt med möjlighet till vila för att göra naturområdet tillgängligt för fler.

Fotograf: Oliver Åström

Teknisk infrastruktur

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och därför är tillgången till god kvalitet på dricksvattnet nödvändigt. Dricksvattnet i Töre tas från en grundvattentäkt från Rörbäck, lokaliserad i Luleå kommun. Dricksvattnet har mycket bra kvalitet och försörjer även byarna Sören och Siknäs. Det är viktigt att upprätta ett vattenskyddsområde, vilket saknas i nuläget, för att långsiktigt säkra vattenförsörjningen och att ha beredskap vid eventuell risk för påverkan på vattenkvalitet med målet att skydda grundvattnet upp till en rimlig och accepterad skyddsnivå. Det finns i dagsläget inte några reservvattentäkter i närområdet för Töre, vilket ökar skyddsbehovet.

En dagvattenutredning för centrala Töre saknas.

I Töre finns ett kommunalt avloppsreningsverk.

Digital infrastruktur
Töre var det första området inom kommunen som fick ett utbyggt fibernät. Fibernätet är väl utbyggt inom planområdet men saknas i Törböle.

Förslag Teknisk infrastruktur

- Ett upprättande av vattenskyddsområde med tillhörande skyddsföreskrifter för Rörbäcks vattentäkt pågår, med syftet att långsiktigt säkra vattenförsörjningen och skydda grundvattnet. Eventuella risker identifieras i samband med arbetet att upprätta vattenskyddsområdet.
- En översiktlig dagvattenutredning bör genomföras för centrala Töre.
- Exploatering som kan påverka vattenmiljöerna behöver föregås av utredning för att säkerställa att miljökvalitetsnormer för vatten nås.
- Bostadsbebyggelse ska föregås av utredning kring vatten- och avloppslösning ur såväl miljö- som ekonomisk synpunkt så att miljökvalitetsnormerna för vatten kan nås.
- Dagvattenhantering för ett specifikt område behöver bestämmas i samband med detaljplanering.

Planen föreslår mötesplatser för både barn och äldre och långsiktigt säkra vattenförsörjningen. Om det genomförs bidrar planen till att uppfylla regionens mål:
> Hög livskvalitet i attraktiva livsmiljöer
och åtgärderna: >Satsa på trygga miljöer >Skapa nya former av mötesplatser

Trafik och kommunikation

De stora vägtrafikstråken E4 och E10 gör att det är lätt att ta sig till och från Töre med bil. Även inom samhällets olika delar fungerar biltrafiken bra. De problem som finns gäller främst oskyddade trafikanter som ska ta sig mellan samhällets delar och passera de barriärer som E10 och E4 bildar.

Passage E10

Det finns ett flertal platser i Töre där trafiksituationen upplevs som osäker för oskyddade trafikanter. De farligaste platserna är där fotgängare och cyklister passerar E10, främst vid OKQ8. För att ta reda på hur barnen i Töre upplever trafikmiljön hölls en dialog och trygghetsvandring med eleverna från åk 6 i Töre. Syftet var att ta reda på hur trafikmiljön upplevs ur barnens perspektiv och vilka behov och förslag

Illustration över OKQ8-området

på förbättringar som barnen har. På så sätt får barnen vara med att utveckla den egna närmiljön och ändringar av trafikmiljön kan till högre grad anpassas utifrån barnens behov och önskemål.

Illustrationen över OKQ8-området visar de farligaste passagerna över E10, det finns Gång- och cykelunderfart under E10 men många barn upplever den som otrygg och använder den inte. Konsekvensen av god framkomlighet på E10 ger i nuläget en osäker trafikmiljö för oskyddade trafikanter i samhället.

Kommunen bedömer att det är en prioriterad åtgärd att öka säkerheten vid passage av E10. Möjliga lösningar kan vara:

- att ytterligare sänka hastigheten på E10
- hastighetsdämpande åtgärder då många kör fortare än tillåtet
- trafikljus
- rondell
- att med refug eller annat göra passage säkrare

att minska antalet utfarter mot E10

Detta område behöver studeras närmare tillsammans med Trafikverket för att ta fram lämpliga lösningar.

Passage E4

En annan plats som upplevs otrygg av eleverna i åk 6 är rastplats Törefjärden, där det ofta står lastbilar uppställda. Gång- och cykelunderfarten skulle enligt eleverna användas oftare om inte trafikplatsen skulle upplevas otrygg. En bättre lösning för uppställning av lastbilar bedöms vara en prioriterad åtgärd. Trafikplatsen har kapacitet att utökas norrut och söderut på kommunägd mark samt österut på fastigheten som ägs av OKQ8.

För biltrafiken finns goda förutsättningar att ta sig från Töre till Töre Hamn. För oskyddade trafikanter, gående och cyklister, är förutsättningarna sämre och det finns önskemål om en gång- och cykelled från rastplatsen ned till Töre Hamn för att få ett sammanhängande stråk från Töre till Töre Hamn.

In- och utfart Törefors

In- och utfart vid Törefors är en trafikfarlig korsning, vilket uppmärksammades redan i den fördjupade översiktsplanen från 1993. En detaljplan togs fram 1995 med syfte att stänga utfarten för Törefors och istället leda om Töreforsvägen och

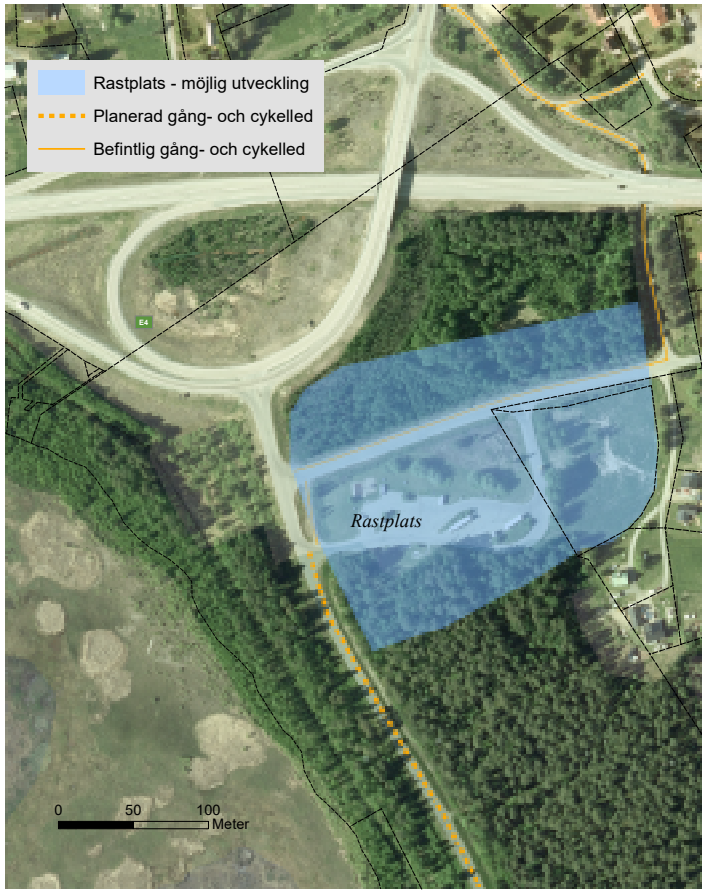

Illustration över Trafikplatsområdet och passage E4

Fotograf: Oliver Åström

ansluta mot trafikplatsen, se illustration till höger. Planen har aldrig realiserats och därför kvarstår trafikproblemen i korsningen. Kommunen bedömer att det är en prioriterad åtgärd är att öka säkerheten vid av- och påfart vid E4. Det är framförallt vintertid och vid dålig sikt som det uppstår farliga situationer främst för trafik i norrgående riktning som svänger av vid Törefors samt vänstersvängar från Törefors till E4. Korsningen används förutom av boende och verksamheter i Törefors även av boende i kustbyarna Sören, Pålänge, Ryssbält.

Inrikes sjöfart och närsjöfart har potential att på sikt avlasta väginfrastrukturen, minska andelen kortväga lastbilstransporter och därmed minska trängseln på vägarna och utsläppen av klimat och luftföroreningar. Kommunen bedömer at Törefors har ett strategiskt läge i Norrbotten och bedöms därför ha stor potential att utvecklas för att hantera godstransporter inom sjöfart i framtiden. Att leda om trafiken enligt detaljplan 25-P95/76 bedöms vara aktuellt i samband med en eventuell verksamhetsutveckling i Törefors. Alternativa åtgärder för att göra korsningen säkrare inom en snar framtid bör dock genomföras. Att åtgärda den trafikfarliga korsningen bedöms prioriterat och en dialog med Trafikverket är inledd.

Kollektivtrafik

En prioriterad åtgärd är att bibehålla och utöka kollektivtrafiken i Töre. Många i Töre pendlar till Kalix, Luleå och andra orter. Töre har ett fördelaktigt läge intill E4 och E10 och det finns stor potential att utveckla Töre till en boendeort till Luleå, Kalix, Överkalix m.fl. En prioriterad fråga är att möjliggöra mer hållbara transporter och därför bör kollektivtrafiken utökas. När persontrafik på järnvägen mellan Luleå och Haparanda kommer igång kan det innebära att Länstrafiken drar in vissa bussturer, kommunen anser att det är viktigt att säkerställa att Töres möjlighet till pendling inte försämras i och med detta.

Busshållplatsen vid Töreforskorsningen är trafikfarlig och Trafikverket har inlett en utredning för en alternativ lokalisering. Kommunen anser att det är viktigt att bibehålla möjlighet att åka kollektivtrafik från området. Det är viktigt för pendlingstrafik att det finns en busshållplats i närheten av Törefors där även pendlingsparkering anordnas.

Det har framkommit önskemål att kollektivtrafiken Töre- Luleå och Töre- Kalix ska utökas, främst kvällstid.

Gång- och cykel

I kommunens Gång- och cykelplan finns ett flertal prioriterade stråk i Töre. Sträckan Töre-Törböle syftar till att höja trafiksäkerheten genom att leda om gång- och cykeltrafik från E10. Sträckan mellan hyttgården och bruksbacken, samt vägen förbi skolan syftar till att binda ihop befintliga stråk. Sträckan rastplats Törefjärden- Töre Hamn, syftar till att binda Töre med Töre Hamn.

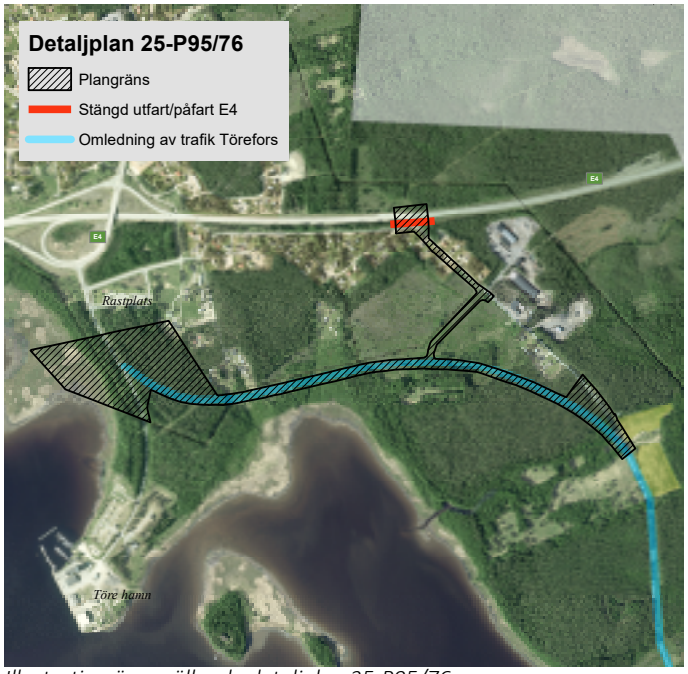

Illustration över gällande detaljplan 25-P95/76

Illustration över möjliga lösningar i Töreforskorsningen i nuläget

Förslag Trafik & kommunikation

Förslag E10

- Fortsatt dialog med Trafikverket om otrygga och trafikfarliga platser. Materialet från trygghetsvandringen används som underlag i kommande arbete med Trafikverket där en uppföljning av flickors och pojkars behov bör utredas.
- En cykelväg som binder ihop Töre med Törböle planeras och prioriteras i Gång- och cykelplanen.

Förslag E4

Fortsatt dialog om in- och utfarten från Töreforsvägen med Trafikverket.

- Detaljplanen 25-P95/76, med syfte att stänga utfarten vid Törefors och leda om trafiken till rastplatsen, bibehålls med syftet att öka trafiksäkerheten.
- Åtgärda rastplatsen så att den upplevs tryggare vid passage av E4.

Gång- och cykel

- Förslaget om en gång- och cykelväg från rastplatsen till Töre Hamn tas med i GC-plan.
- Sträckan: Köpmanvägen och Lulevägen tas med i GC-plan.

Kollektivtrafik

- Alternativ lokalisering av busshållplats vid Töreforskorsningen utreds, dialog med Trafikverket är inledd.
- En extra kvällstur planeras för Kalix-Luleå.

Planens konsekvenser

Under den tidshorisont denna FÖP hanterar så bedöms ingen större konsekvens för vägnätet uppstå.

Planen föreslår bland annat åtgärder som förbättrar trafiksäkerheten för gående och cyklister samt förbättrad kollektivtrafik. Om det genomförs bidrar planen till att uppfylla regionens mål:

> Hållbara transporter och tillgänglighet

samt effektmålen >Norrbotten ska bli bättre på att möta förväntningarna på tillgänglighet >Norrbotten ska ställa om transporterna för ett mer hållbart samhälle (Andelen gods med lastbil ska minska och överföras till järnväg och sjöfart) och åtgärderna:
>Öka andelen resenärer i kollektivtrafik >Skapa förutsättningar för ökad gång- och cykeltrafik

Värden och Hänsyn

Värden som är viktiga både nationellt och lokalt och vilka konsekvenser ett genomförande av planen får för dessa.

Samordning av olika intressen

I översiktsplanen ska kommunen redovisa de områden av riksintresse som finns inom kommunen och hur kommunen förhåller sig till dem i sin planering av mark- och vattenområden. Riksintressen gäller geografiska områden som har pekats ut därför att de innehåller nationellt viktiga värden och kvaliteter. Områden kan vara av riksintresse för både bevarande och exploatering men också för yrkesfiske och rennäringen. Andra värden som ska tas till hänsyn i planen är strandskydd, Natura 2000 och kulturhistorisk bebyggelse. För att undvika klimatrelaterade risker för skador på bebyggelse ska översiktsplanen också behandla klimatfrågor.

Kulturmiljö

Norrbottens kulturmiljöprogram

Törefors bruk är en viktig del av Norrbottens gruv- och brukshistoria. Bruket grundades kring år 1800 för att förädla malmen som bröts i Malmfälten. I området, som idag kallas Hyttgården, finns både välbevarade byggnader men också lämningar efter brukstiden. Området har högt kulturhistoriskt värde och ingår i Norrbottens kulturmiljöprogram som syftar till att bevara länets kulturarv och kulturmiljö.

Exempel på gamla byggnader som finns bevarade i området är Hyttgården, smedsbostaden och kvarnen. Hyttgården är idag navet i kulturmiljön i Töre och drivs av Töre hembygdsförening. Området är välbesökt och Hyttgården används som samlingslokal och museum.

Riksintresse för kulturmiljövård

Törefors bruksområde är även ett utpekat område av riksintresse för kulturmiljövård. Området är en viktig målpunkt för besöksnäringen och här finns bland annat museum, stigar och skyltar. Motiveringen till riksintresset är att det är en industrihistorisk värdefull bruksmiljö som utgör en av länkarna i Norbottens betydelsefulla gruv- och brukshistoria fram till malmbanans tillkomst 1888. Riksintressen för kulturmiljövård regleras av 3 kap 6 § miljöbalken.

Kulturhistorisk bebyggelse

Bruksområdet ligger delvis inom moderna samhället i blandad bebyggelse. Töre består av framför allt mindre byggnader ifrån olika byggnadsepoker. Här finns många äldre byggnader, alltifrån små gårdsbyggnader till norrbottensgårdar, bevarade. Ett flertal är bebodda, och de är viktiga inslag i Töres bebyggelse. Töre kyrka som är samhällets högsta byggnad ger en representativ bild av hur historiska byar och samhällen såg ut med kyrkan i centrum och märkbart högre än omgivande bebyggelse.

I 1993 års FÖP av Töre redovisas en sammanställning av äldre bebyggelse. Det är dels en inventering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, utförd av Norrbottens musem. Sammanställningen innehåller även en inventering utförd av Töres hembygdsförening med byggnader som bedöms vara av äldre datum, 1800-tal, 1700-tal och kanske även 1600-tal. I 1993- års plan anses de byggnader markerade i kartan, vara av stort värde för miljön i Töre och även för samhällets kulturhistoriska förankring. Enligt planen bör därför i första hand de av museet utpekade byggnaderna men även de av Hembygdsföreningen redovisade byggnaderna bevaras och underhållas enligt traditionella metoder. Centrala Töre äger en, ur kulturhistorisk synpunkt, påfallande rik bebyggelsemiljö.

Vitåvägen och Töreforsvägen är av Länsstyrelsen utpekad som Kulturmiljö- värdefulla vägar och bron över Töre älv är utpekad som en kulturmiljöbro med Klass 1 (mycket höga värden). Vägarna har kontinuitet, slingrighet och inslag av kulturhistoriskt värdefulla element i vägmiljön.

Fornlämningar

Fornlämningar är spår efter mänsklig verksamhet från forna tider. En lämning klassas som fornlämning om den tillkommit före 1850. Länsstyrelsen har ansvar för det statliga kulturmiljöarbetet i länet, och kan besluta om vilka ingrepp som tillåts för enskilda fornlämningar i ett län. Fornlämningar skyddas av kulturmiljölagen (1988:950) (KML). Det är enligt lagen förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering, eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Inom det aktuella området finns ett antal forn- och kulturhistoriska lämningar. Det rör sig bland annat om ett hyttområde, småindustriområde, husgrunder, tjärdalar och stensättningar. Det finns även ett antal lämningar som saknar antikvarisk bedömning, så kallade blåmarkeringar. Dessa finns inte med i fornminnesregistret Fornsök men de finns registrerade i Länsstyrelsen kulturmiljödatabas.

Samtliga lämningar registrerades i samband med Riksantikvarieämbetets rikstäckande fornminnesinventering år 1984. Många av de antikvariska bedömningarna av lämningarna i området är osäkra och kan vara felaktigt bedömda. De lämningar som saknar eller har en felaktig antikvarisk bedömning beror på att kulturmiljölagen och praxis för tillämpandet har förändrats sedan fornminnesinventeringen utfördes i området. Vissa lämningstyper kan även ha fått en felaktig antikvarisk bedömning i samband med att det gamla fornminnesregistret migrerades till det nuvarande systemet, Fornsök. Det är också möjligt att en lämning som registrerats som en punkt vid inventeringstillfället, egentligen har en större utbredning. Lämningarna kan även ha fått en felaktig placering då tillgång till GPS saknades år 1984.

I avsnittet **Områdesvisa rekommendationer** för Töre Hamn och Törböle finns mer information och riktlinjer om specifika fornlämningar.

Fotograf: Oliver Åström

Töre Camping, fotograf: Oliver Åström

Töre

Värden och hänsyn
- Kulturmiljö

Förslag Värdefull kulturmiljö

I framtagandet av denna plan har en inventering av 1993-års bevarandevärda byggnader gjorts. Inventeringen visade att några av de markerade byggnaderna har rivits. Vissa av byggnaderna var också i mycket dåligt skick och vissa har inte underhållits enligt tidstypisk karaktär.

- Digitalisera det äldre kartorna med bevarandevärda byggnader från 1993-års plan. Kartorna uppdateras då bland annat genom att de byggnader som rivits tas bort.
- De digitaliserade kartorna ska finnas lättillgängligt för bland annat bygglovshandläggare.
- Ny inventering av bebyggelsen i Töre med beskrivning av värden och eventuella behov av skydd. Inventeringen bör reda ut huruvida de byggnader som är i dåligt skick och de som inte bevarats med en tidstypisk karaktär ska vara klassade.
- Rivning av de bevarandevärda byggnaderna från 1993-års plan ska hanteras mycket restriktivt. I första hand byggnader utpekade av Norrbottens museum men även byggnader utpekade av hembygdsföreningen. Kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer ska skyddas från rivning och/eller förvanskning i kommande detaljplaner.
- Nybyggnation ska förhålla sig till omgivande kulturlandskap vad gäller volym, proportioner, materialval och placering. I kommande detaljplaneprocesser inom särskilt värdefulla områden, oavsett områdets byggepok, bör utformningskrav i planbestämmelserna införas med syfte att styra utformningen av nya byggnationer för att passa in i omgivande miljö.
- Inom kulturmiljöområdet för Törefors bruk bör ny bebyggelse i volym, skala och färgsättning anpassas med hänsyn till Hyttgårdens bevarade byggnader för att skapa en attraktiv bebyggelse som samtidigt lyfter fram kulturmiljön. I detta område bör man hålla nere hushöjderna och jobba vidare med en småskalig bebyggelse i trä med traditionell färgsättning. Större komplementbyggnader i äldre stil skulle i forna bruksområdet kunna förstärka karaktären av gammal bruksbygd.

Planens konsekvenser

Kulturmiljöns karaktärer och värden i Töre skyddas för framtiden om åtgärderna som planen föreslår verkställs.

Förslag Fornlämningar

Vid ny bebyggelse, nya anläggningar eller nya verksamheter ska samråd med länsstyrelsen enligt kulturmiljölagen göras för att säkerställa att en eventuell exploatering inte kan ändra eller skada en fornlämning. Normalt hålls samråd för projekt inom 150 m från kända forn- eller kulturhistoriska lämningar.

Områden med övriga kulturhistoriska lämningar och lämningar som saknar antikvarisk bedömning behöver utredas närmare inför en eventuell exploatering.

Fältbesök behövs för att registrera lämningarna som saknar antikvarisk bedömning från Länsstyrelsens kulturdatabas, så kallade blåmarkeringar, se karta på nästa sida.

Planens konsekvenser

Förslag till åtgärd är att utreda lämningar som saknar eller har en osäker antikvarisk bedömning, innan en eventuell exploatering äger rum. Planens påverkan på forn- och kulturhistoriska lämningar är därmed positiv eftersom att det skulle innebära ett de lämningar som idag anses osäkra får en uppdaterad antikvarisk bedömning. Det skulle också innebära ett ökat kunskapsunderlag om det forn- kulturhistoriska lämningar som finns i området.

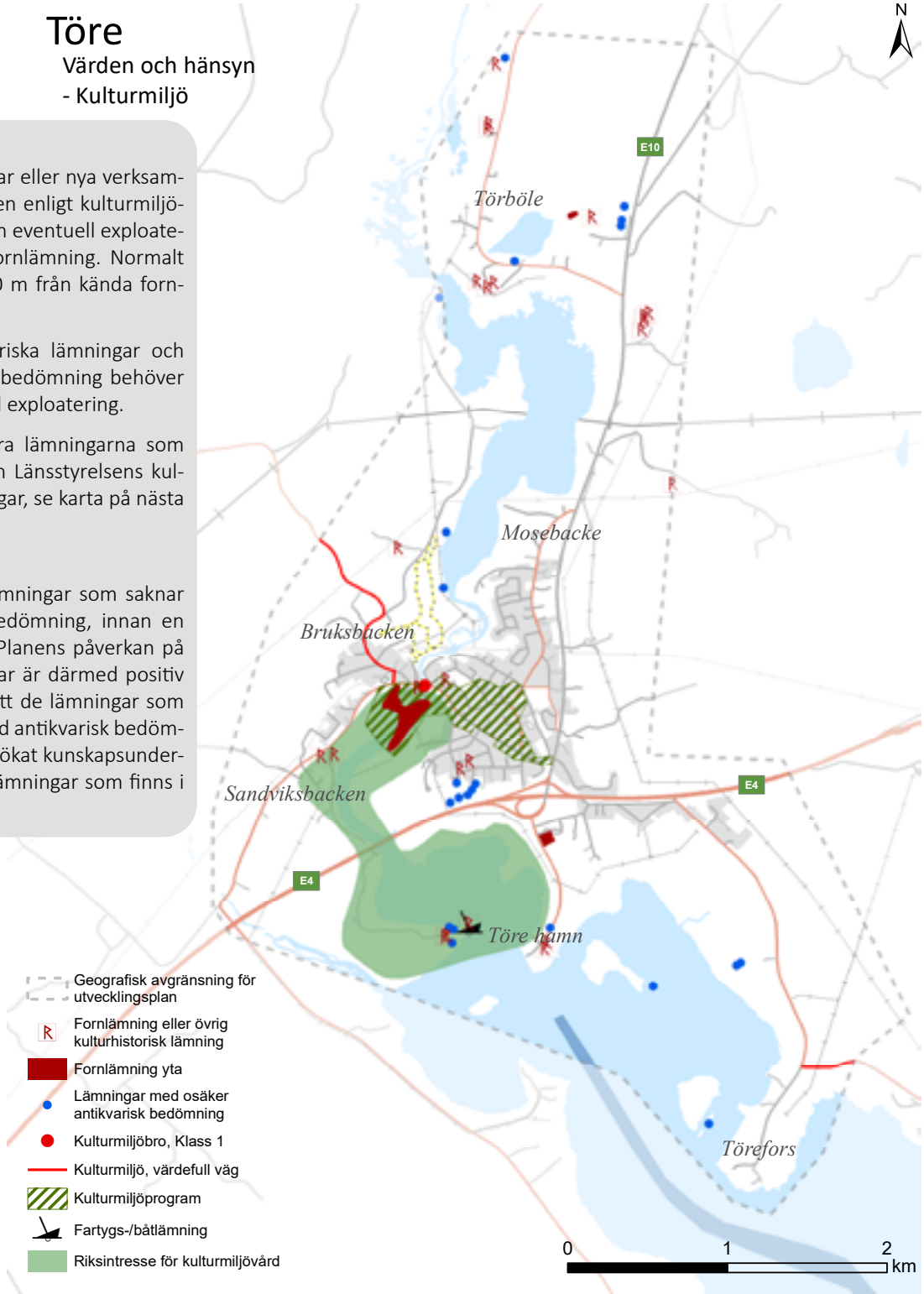

Friluftsliv

De områden som pekats ut som riksintresse friluftsliv har stor betydelse för människors utevistelse. Det är i nationellt perspektiv områden med stora friluftslivsvärden med anledning av särskilda natur- och kulturmiljöer, variationer i landskapet och god tillgänglighet för allmänheten.

Området söder om E4, vilket innefattar bland annat Töre hamn och Törefors, ligger inom riksintresse för kust, turist- och friluftsliv. Där Töreälven mynnar ut i havet finns möjligheter till både sommar- och vinterfiske.

Rennäring

Rennäringen i Kalix kommun bedrivs av samebyarna Kalix i väster och Liehittäjä i öster. All rennäring bygger på det fria naturbetet eftersom renar är vandringsdjur. Riksintresset för rennäring syftar till att säkerställa att näringen har tillgång till områden som är grundläggande för varaktig renskötsel samt platser och funktioner som behövs för nödvändiga förflyttningar. Även mark som har betydelse för rennäringen (men som inte nödvändigtvis är av riksintresse) ska skyddas så långt som möjligt mot åtgärder som påtagligt försvårar för rennäringen.

Natura 2000

Ett Natura 2000 område är särskilt skyddsvärt ur ett europeiskt perspektiv med naturtyper och arter som finns listade i Art- och habitatdirektivet. I Töre finns ett större Natura 2000-område beläget älvens västra sida söder om E4, i form av öppen strandäng. Natura 2000-området är bland annat ett skydd för Sveriges största växtlokal av Hänggräs. Hänggräset är fridlyst och arten växer endast i norra delen av Bottenviken och i Tornedalen. Hänggräset förekommer även på flera mindre växtlokaler, även utanför Natura 2000-området, på älvens östra sida. Se förekomster av Hänggräs i kartan på s.23

Strandskydd

Stränderna kring våra vatten är värdefulla för allmänheten och för växter och djur som är beroende av miljön i och nära vatten. Strandskyddet är ett generellt skydd som sträcker sig 100 meter från strandlinjen både upp på land och ut i vattnet. Syftet med strandskyddet är att långsiktigt trygga allmänhetens tillgång till strandområden och att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet. I översiktsplanering är det lämpligt att det framgår i vilka områden strandskyddet bör upphävas när detaljplaner antas för att tätorter ska kunna växa välplanerat.

Förslag Riksintresse friluftsliv

Vid exploatering inom utvecklingsplanens avgränsning ska åtgärder så långt som möjligt göras på ett sådant sätt att det inte påverkar friluftslivets negativt.

Planens konsekvenser

Riksintresset för friluftsliv får en positiv påverkan om åtgärderna som planen föreslår verkställs.

Förslag Riksintresse rennäring

Mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringen ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringen. Ny bebyggelse inom riksintresse för rennäring ska ske på ett sådant sätt som minimerar påverkan och inte äventyrar bedrivandet av näringen. Bebyggelse inom ”renens viktiga områden” och ”strategiska platser”, som är utpekat av sametinget ska undvikas så långt som det är möjligt. För att tillgodose renens behov och riksintresset för rennäring bör kommunen samråda med Kalix sameby inför planläggning och i lovärenden om bebyggelse och markanvändning inom riksintresseområdet riskerar att förändras.

Planens konsekvenser

Planen föreslår att dialog ska ske med Kalix sameby inför eventuell exploatering för att säkerställa att riksintresset för rennäringen skyddas och att bedrivandet av rennäring inte äventyras.

Förslag Natura 2000

Inga åtgärder bör vidtas som kan försämra vattenkvaliteten och rubba den ekologiska balansen i vattendraget. Området bör lämnas orört för att inte förstöra förutsättningarna för den speciella växtlokalen för hänggräs.

Området runt Natura 2000 har pekats ut som Ny/Ändrad Grönstruktur med höga naturvärden.

Inventering av Hänggräs ska ske i samråd med Länsstyrelsen i framtida detaljplaneprocesser, lovprocesser eller före all annan form av strandnära påverkan eller exploatering i Natura 2000-området samt övriga områden med förekomst av Hänggräs (se karta s.23). Det kan också bli aktuellt med förstärkande åtgärder för Hänggräset såväl inom som utanför Natura 2000-området.

Planens konsekvenser

Om åtgärderna som föreslås för planen verkställs så stärks skyddet för Hänggräs i Natura 2000-området.

Förslag Strandskydd

Strandskyddet upphävs vid eventuell ny detaljplan för Töre hamn. Området är i dagsläget exploaterat och ianspråktaget. Strandskydd avses upphävas inom utpekat LIS-område i Törefors med det särskilda skälet att området bidrar till landsbygdsutveckling, vilket anges i miljöbalken (7 kap 18 c-d §§ miljöbalken). Detta förutsatt att utredningar inför planläggning inte visar att området innehar höga natur-kulturvärden, eller rödlistade arter.

För att skydda strandskyddets syften ska;

- Ett tiotal meter lämnas orört mellan strandlinjen och bebyggelsen för att långsiktigt trygga allmänhetens tillgång till strandområden och att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet.
- Tomter och bebyggelse placeras för att säkerställa framkomlighet, utan avhållande effekt, mellan byggnader och strand.
- Vid planläggning av strandnära lägen ska områdena utformas så att de ökar tillgängligheten för allmänheten.
- Före all strandnära påverkan eller exploatering, ska inventering av hänggräs ske i samråd med Länsstyrelsen

Planens konsekvenser

Inom utpekat LIS-område och inom delar av utpekade utvecklingsområden förutsätts strandskyddet kunna upphävas i samband med att nya detaljplaner upprättas för dessa områden.

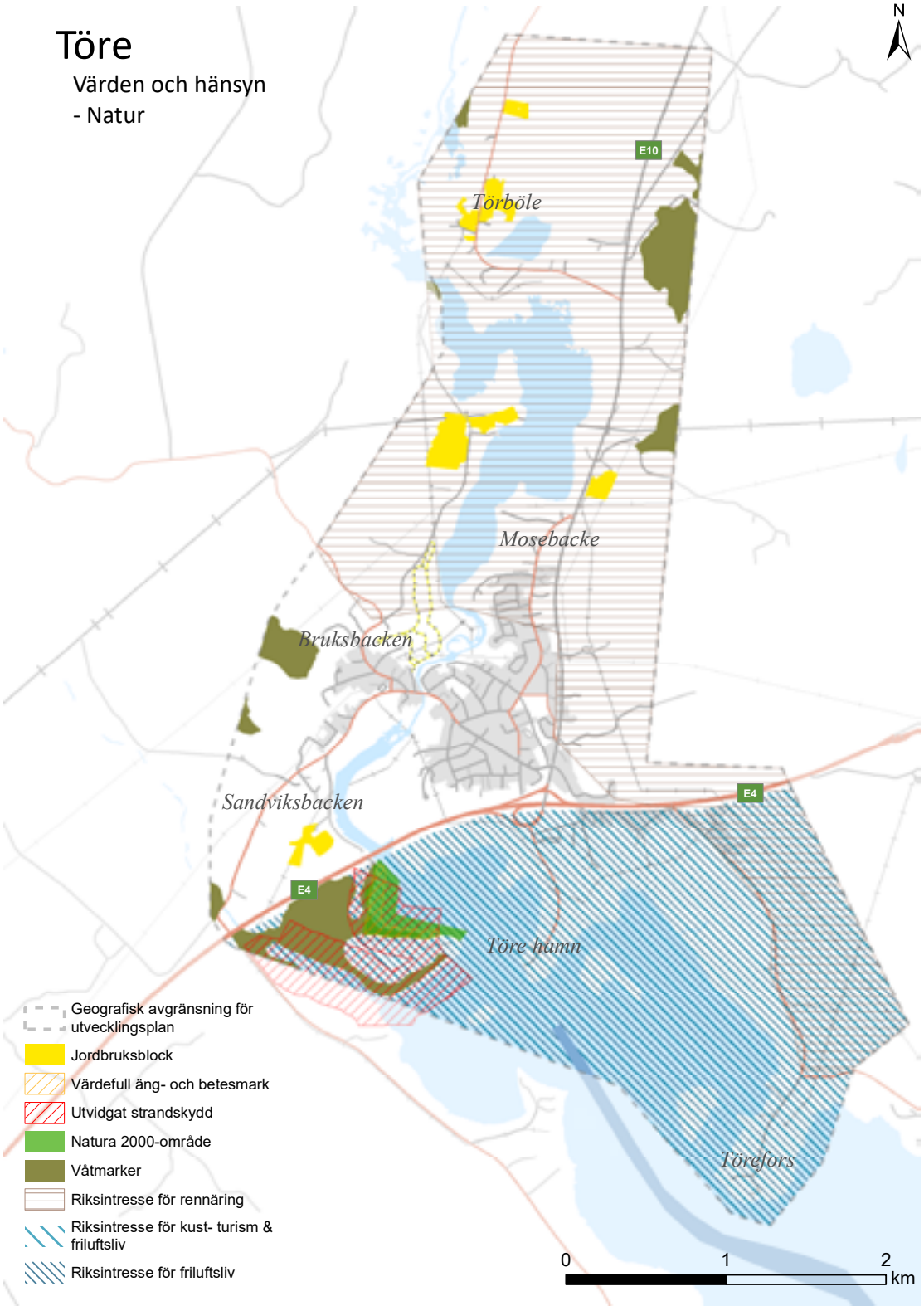

E4 och E10

E4 och E10 ingår i EUs TEN nätverk (Trans European Network) och är utpekat som riksintresse av Trafikverket. Vägarna ingår i ett rikstäckande vägnät och är av särskild betydelse för landets ekonomiska tillväxt och välfärdsutveckling. E4:an sträcker sig från Helsingborg, med anknytning till Europa, till Haparanda med anknytning till Finland och Ryssland. I Töre ansluter E10:an till E4:an vilket utvidgar vägnätet mot Norge. Det är viktigt att redovisa hur riksintressen för kommunikation påverkas vid en tänkt etablering och vilka faktorer som bör beaktas för att undvika att deras funktion påverkas negativt. Riksintresse för kommunikationer innebär att riksintresset ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningen.

Farled

Inom området för farled prioriteras sjöfartens och fritidsbåtstrafikens intressen som är av mycket stor vikt för en levande skärgård. Farlederna bör hålla en god standard och vara väl avgränsande.

Försvarsmakten

De militära riksintressena vid kusten och i havet handlar främst om övningsverksamhet och signalspaning. Fasta fysiska hinder över, på eller under vattnet, som begränsar verksamheten för flyg och fartyg innebär som regel störningar för verksamheten. Tekniska störningar som påverkar sambands- och radarsystem kan också påverka den militära verksamheten negativt.

Inom det avgränsade området i Töre finns två av försvarsmaktens intressen. **Lågflygningsområde** är ett område med särskilt behov av hinderfrihet där försvarsmakten bedriver flygverksamhet och övning av lågflygning. Höga objekt inom området riskerar att påverka funktionen eller möjligheten att nyttja riksintresset. **MSA-område** är ett område kring en militär flygplats där höga objekt kan påverka flygplatsens MSA (Minimun Safe Altitude). Inom området finns fastställda höjder för högsta tillåtna objekt.

Områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna. Mark och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt motverka totalförsvarets intressen.

Det är endast Försvarsmakten som kan göra bedömningen av om en åtgärd medför påtaglig skada på ett riksintresse för totalförsvarets militära del, bland annat på grund av tillgång till information som omfattas av försvarssekretess.

Förslag Riksintresse kommunikation E10/E4 samt Farled

Åtgärder med avsikt att förbättra trafiksäkerhet vid passager vid E4 och E10 ska ske utan att försvåra framkomligheten för trafiken. Funktionen hos transportsystemet ska säkerställas. Tillkommande bebyggelse, exempelvis nybyggnad inom en anläggnings influensområde, får inte negativt påverka varken nuvarande eller framtida nyttjande av denna.

Framkomlighet i Farleden är prioriterad.

Planens konsekvenser

Denna plan pekar ut lämpliga områden för Töres expansion men under de närmaste 10 åren förväntas inte en sån ökning av invånare eller industri att trafiken kommer att påverkas i någon större grad. Det innebär också att riksintresset för kommunikationer inte påverkas negativt.

Förslagen på nya trafiklösningar kommer att tas fram av Trafikverket i dialog med kommunen. Förslagen kommer sannolikt att utformas för att inte påverka framkomligheten för trafiken på ett negativt sätt

Förslag Försvarsmakten

Exploatering inom riksintresset för militären ska samrådas med Försvarsmakten vid planläggning och lovhantering.

Planens konsekvenser

Planen föreslår att dialog ska ske med försvarsmakten inför eventuell exploatering för att säkerställa att riksintresset skyddas och att tillkomst eller utnyttjande av militära anläggningar inte försvåras.

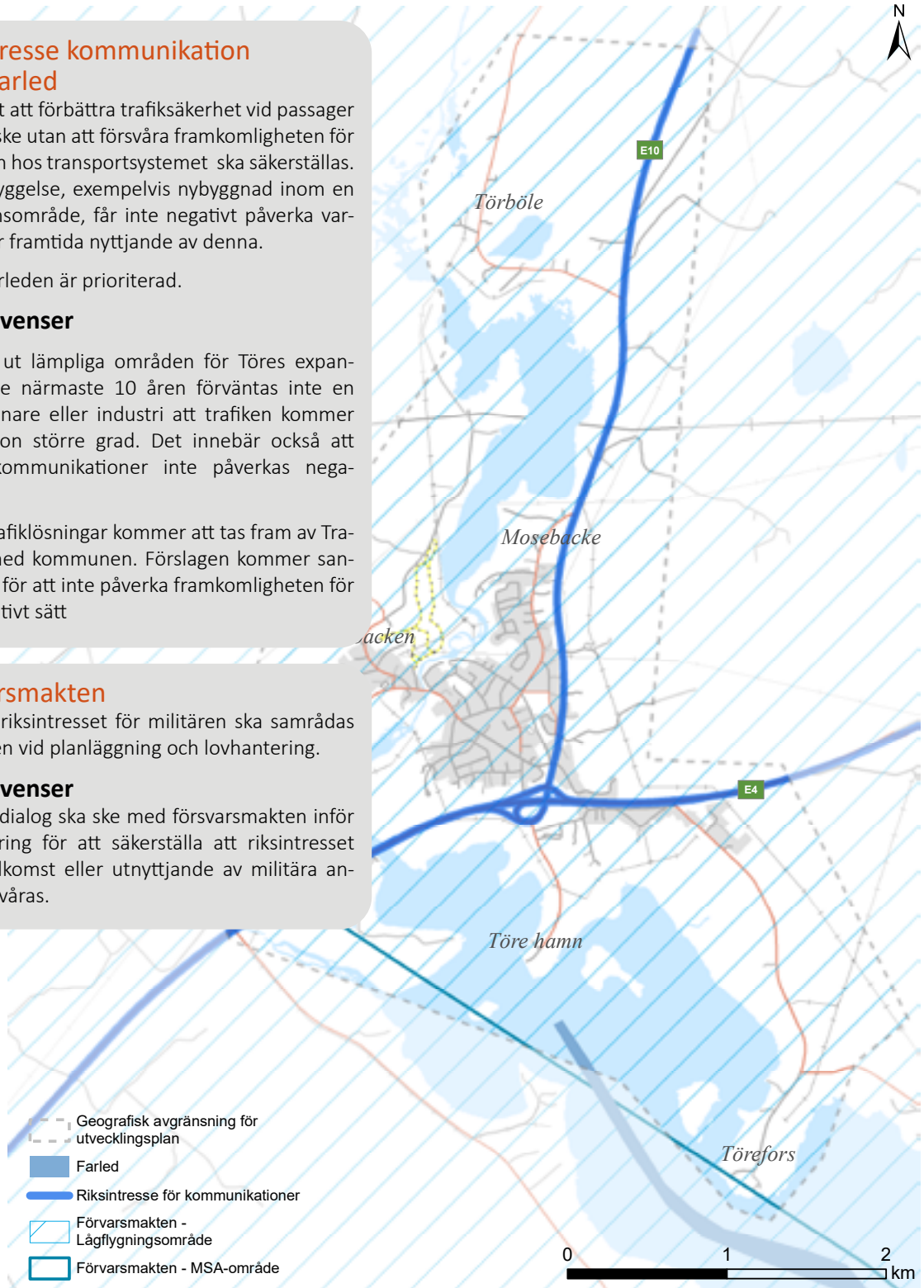

Klimatanpassning

Den fysiska planeringen är ett viktigt verktyg för att minska klimatutsläppen bland annat genom strategisk planering för att reducera samhällsbyggandets klimatpåverkan, men också för att anpassa samhället till ett förändrat klimat och undvika att ny bebyggelse placeras i områden där det finns risk för översvämning eller där markens egenskaper medför risk för hälsa och säkerhet. En översiktsplan ska ta hänsyn till klimatets förändrade effekter och kommunen ska ge sin syn på risken för skador på den byggda miljön till följd av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra.

Klimatanpassning i den fysiska planeringen handlar exempelvis om att i nya planer hantera frågor som rör lokalisering och utformning av verksamheter och bebyggelse, samt att avsätta tillräckliga skyddsavstånd utifrån förväntade framtida klimatförhållanden. Det handlar också om att i befintlig bebyggelse hantera bland annat teknisk infrastruktur och grönstruktur på ett strategiskt vis, för att möta ett klimat i förändring.

Framtidsscenarier för Norrbotten visar på ökad nederbörd och ökad tillrinning till sjöar och vattendrag. Snötäcket och antal dagar med snö förväntas minska i hela länet. Antal dagar med låg markfuktighet ökar, vilket bland annat innebär högre risk för skogsbränder. Antalet nollgenomgångar förväntas öka i norra Sverige. Nollgenomgångar är ett mått på antalet dygn med temperaturväxlingar omkring noll grader. Det kommer medföra konsekvenser för bland annat vinterväghållning och för jordbruk.

Enligt SMHI:s framtidsscenarier för Töre älv förväntas en ökad tillrinning samt tidigare vårflödestoppar, och högre vinter- och höstflöden. Scenarierna visar inte på större vårflödestoppar än i dagsläget men däremot visar det på ökat flöde under året, vilket innebär högre vattenstånd året om. Översvämningskartering för Töre älv saknas.

I dagens klimat så är det högsta beräknade vattenståndet i norra Bottenviksområdet närmare 2 meter, enligt SMHI:s beräkningar. På grund av att Töre ligger inom området för en större landhöjning tyder SMHI:s beräkningar för framtida havsnivåer (fram till år 2100) att medelvattenståndet inom kommunen kommer att ligga på ungefär samma nivå, därefter beräknas nettoeffekten av landhöjningen avta och övergå till en upplevs havsnivåhöjning. Fram till 2100 kan också ökad nederbörd och extrema väder komma att innebära högre vattenstånd, jämfört med dagens högsta nivåer.

Stora delar av Töre är högt belägna och marken består till största del av morän. Marken i de områden som är lägre belägna tenderar att bestå av lera, vilket innebär en högre risk för ras och skred. Eroderbarheten vid stränderna är till största delen låg men vid de stränder där marken består av lera bedöms eroderbarheten vara potentiellt hög.

Sommarmedeltemperaturen och den högsta dygnstemperaturen kommer att stiga. Det kan innebära en risk för människor, särskilt äldre, sjuka och personer med funktionsvariationer. Det kommer ställa krav på att det finns anordningar som kyler, skuggar eller reflekterar värme för att hålla nere temperaturerna både inomhus och utomhus.

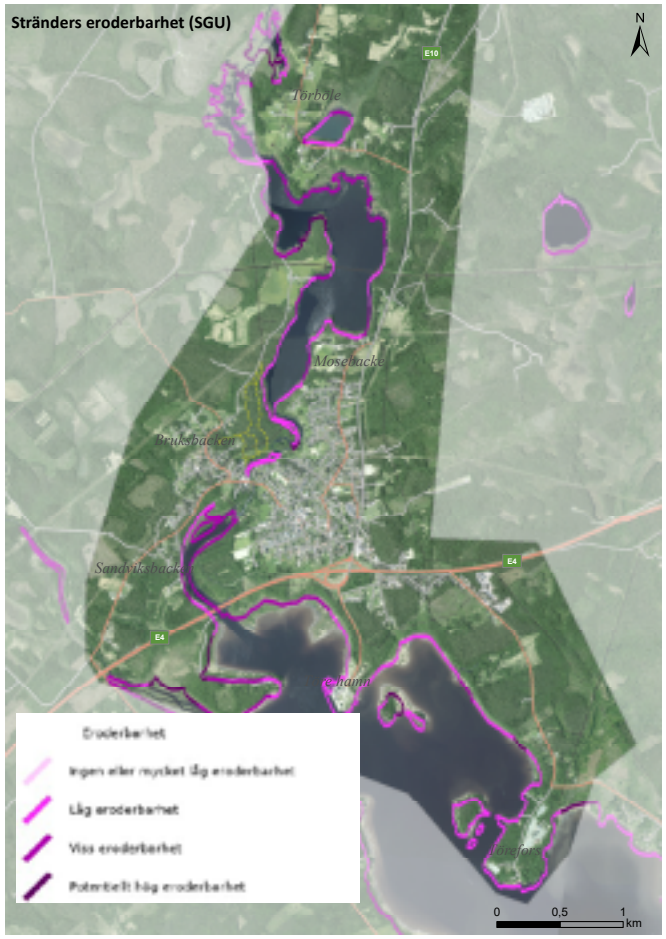

Förslag Klimatanpassning

Vid ny bebyggelse i anslutning till kusten ska sockelhöjden för ny byggnad, utan källare, inte placeras under +2,5 m.ö.h. (RH 2000). Byggnader med källare ska placeras så att källarens grundplatta ligger på minst +2,5 m.ö.h (RH 2000). En säkerhetsnivå på minst 0,5 m har tillämpats.

Bebyggelse som ska nyttjas för viktiga samhällsfunktioner ska inte placeras under +3,0 m.ö.h. (RH 2000). En säkerhetsnivå på minst 1 m har tillämpats.

Avloppsbrunnar ska inte placeras under +2,0 m.ö.h. (RH 2000) för att undvika vatteninträngning via brunnslocken.

Infiltrationsanläggningar för avlopp ska inte placeras lägre än 1 m.ö.h. (RH 2000).

Ny bebyggelse längs Töre älv och kusten ska i första hand lokaliseras utanför områden med ”potentiellt hög risk” samt ”viss eroderbarhet” för ras och erosion, enligt SGU:s kartering (se karta till vänster).

För ny bebyggelse i anslutning till Töreälven samt övriga mindre vattendrag inom utvecklingsplanens avgränsning anpassas höjdsättningen i varje enskilt fall med hänsyn till befintlig terräng samt bedömning om platsens risker för översvämning, ras och skred.

Trygghetsboende och äldreboende, både nya och befintliga ska förses med åtgärder för att undvika höga temperaturer inomhus och utomhus. Exempel på sådana åtgärder kan vara luftvärmepumpsanläggningar men också plantering av träd och växter som ger skugga på fasaderna och utemiljöer.

Ny bebyggelse och ombyggnationer ska anpassas till ett framtida klimat. Exempel på sådana åtgärder kan vara bebyggelsens lokalisering på tomten, högre grundläggningsnivå, förbud mot källare, storlek på grönytor, andel hårdgjord yta, vallar och erosionsskydd och ytor för dagvattenhantering.

De klimatrelaterade risker som redovisas i översiktsplanen ska även beaktas i områdesbestämmelser, detaljplaner och när kommunen ger bygglov.

Planens konsekvenser

Exploatering av nya områden kan ge negativa effekter för klimatet tex. genom att andelen hårdgjorda ytor ökar. Sammantaget så bedöms klimatrelaterade risker för bebyggelse minska om åtgärderna som planen föreslår verkställs.

Illustration av kustöversvämning i Töre

MSB har tagit fram nio utbredningsskikt längs hela Sveriges kust för en vattenståndsnivå från 1 meter till fem meter i RH 2000. Kartan nedan är en grov illustration av ett havsvattenstånd på +2 m längs kusten i Töre. Översvämningsytan används för att grovt illustrera extrema nivåer. Ytorna baseras inte på något klimatscenario och tar inte heller hänsyn till landhöjning. För att göra en analys av extrem händelse för havet bör man bland annat tänka på historiska data för området, pågående landhöjning, framtida klimatscenariers effekter på havet samt hur kusten ser ut just för aktuellt område vilket påverkar vinduppstuvning och våghöjd.

Översvämning 2 m (MSB Översvämningsportalen). Kartan är endast en grov illustration.

Planen föreslår bland annat utredning av kulturhistoriska lämningar, klimatanpassningsåtgärder och bevarandet av riksintressen. Om det genomförs bidrar planen till att uppfylla regionens mål:
> Hög livskvalitet i attraktiva livsmiljöer
och effektmålet: >Begränsad miljöpåverkan
samt åtgärderna: >Insatser för att bevara, utveckla och tillgängliggöra natur- och kulturmiljöer > Tidig dialog och samordning

Områdesvisa rekommendationer

Rekommendationer för specifika områden i utvecklingsplanen

Töre Hamn

Användningsområdet för Töre Hamn är i dagsläget brett, vilket ger ett osammanhängande intryck. Här finns camping, båthamn, ubåtsmuseum och en nedlagd industriverksamhet. I gällande detaljplan från 1986 utgörs planbestämmelserna bland annat av Fritidsområde, Campingplats, Hamn och Vattenområde med bryggor.

Töre Hamn är välbesökt av gäster, speciellt på campingen under sommaren. Här finns den gula bojen som utgör Bottenvikens nordligaste punkt. Den årliga segeltävlingen MidsummerSail som startar i Wismar, Tyskland har sitt mål vid bojen i Töre hamn.

Töre Hamn bedöms ha goda förutsättningar för utökad turism då området redan idag är välbesökt och har en unik målpunkt i form av Bottenvikens nordligaste punkt. Den som rundar bojen erhåller ett certifikat. Besöksmålet kan med fördel utvecklas och göras tillgängligt för fler, även de som besöker platsen med bil. En blandning av turism och bostäder skulle göra området mer attraktivt genom att det skulle innebära mer liv och rörelse året om. Småbåtshamnen möjliggör också att boende skulle kunna ha båt intill den egna bostaden.

Länsstyrelsen har gjort en inventering av förorenade områden i Norrbotten där Töre Hamn, till följd av Töre skeppsvarv, har identifierats med en riskklass 3. Riskklass 3 innebär att området utgör ***måttlig*** risk för människors hälsa och miljö. Skyddsvärdet bedöms vara måttligt för mark och ytvatten då området är exploaterat och har ekosystem som är vanligt förekommande i regionen.

Forn- och kulturhistoriska lämningar

1. Bebyggelselämningar från en sentida gårdstomt, bestående av fyra husgrunder. Klassificeringen är ”möjlig fornlämning”.
2. Minnessten för Töre skeppsvarv som restes av Töre och Törböle byamän den 14 augusti 1960.
3. Varvsplats för Töre skeppsvarv. Inga synliga lämningar upptäcktes vid inventeringen 1984, eftersom området är asfalterat. Enligt tidigare anteckningar ska flera slipar och bäddar för fartygsbyggande, samt flera olika slags byggnader ha funnits på platsen. Lämningarna efter skeppsvarvet har bortschaktats i samband med senare verksamhet på platsen. En del redskap för skeppsbygget har påträffats i marken. Fynden förvaras på Töre hembygdsmuseum, Hyttgården. Beskrivningen är inte kvalitetssäkrad.
4. En bit utanför hamnen, intill Storgundet finns ett skeppsvrak, enligt ortsbefolkningen vid inventeringstillfället. Inga lämningar kunde konstaterats på platsen 1984. Enligt ortsbefolkningen har äldre ortsbor i Töre berättat att barken ”Sjöfröken” sjönk utanför lastkajen på Storgrundet i samband med en storm, troligen omkring 1870. Enligt Adrian Almqvist, Töre, ska delar av bordläggningen ha hämtats upp av Janne Groth, en numera avliden Törebo. Beskrivningen är inte kvalitetssäkrad.
5. Husgrunder från historisk tid.

Törefors, fotograf: Oliver Åström

Rekommendationer Töre Hamn

På grund av att området redan är exploaterat med camping, ubåtsmuseum och småbåtshamn samt det fördelaktiga läget intill E4 och med närhet till Töre tätort så föreslår kommunen att området pekas ut som ”Ny/Ändrad bebyggelse”, se karta s.33. För att området ska utvecklas med sammanhållen karaktär är rekommendationen att prioritera turism och turismanläggningar samt bebyggelse av nya bostäder.

Innan nya bostäder kan uppföras i det förorenade området måste nya provtagningar tas och marken måste saneras till den nivå som krävs för bostäder. Om det är möjligt att söka bidrag för att sanera marken ska det göras.

Området närmast vattnet vid udden består idag av hårdgjorda ytor och växtlighet saknas. Rekommendationerna är att området längs med strandkanten med fördel kan utvecklas till ett grönområde som tillgängliggörs för allmänheten genom till exempel strandpromenad och sittplatser.

Töre Hamn är välbesökt bland turister, bland annat på grund av att det är Bottenvikens nordligaste punkt. Det anses därför naturligt att anpassa utvecklingen för att göra platsen mer attraktiv, både för besökare och boende.

För att inte riskera att påverka de kulturhistoriska lämningarna och lämningar som saknar antikvarisk bedömning behöver dessa utredas närmare inför en eventuell exploatering. Detta ska samrådas med Länsstyrelsen vid eventuell detaljplaneläggning eller bygglovsansökan.

Planens konsekvenser

Om planen genomförs är sannolikheten att sanering av marken prioriteras i högre grad. Det är bland annat möjligt att söka bidrag för sanering av mark om nya bostäder planeras. Så vad gäller markens förutsättning i Töre Hamn så förväntas planens genomförande leda till att miljöförhållandena förbättras.

Förslag till åtgärd är att utreda lämningar som saknar eller har en osäker antikvarisk bedömning, innan en eventuell exploatering äger rum. Planens påverkan på forn- och kulturhistoriska lämningar är därmed positiv eftersom att det skulle innebära ett de lämningar som idag anses osäkra får en uppdaterad antikvarisk bedömning. Det skulle också innebära ett ökat kunskapsunderlag om det forn- kulturhistoriska lämningar som finns i området.

Påverkan av riksintressen

Töre hamn ligger helt eller delvis inom riksintresseområden för:

- Kulturmiljövård, enligt 3 kap 6§ miljöbalken (MB)
- Friluftsliv, enligt 3 kap 6§ MB
- Kust- turism och friluftsliv, enligt 4 kap 2§ MB

Ett genomförande av de områdesvisa rekommendationerna för Töre hamn bedöms stärka turism- och friluftslivet vid kusten och säkerställa att de kulturhistoriska och övriga lämningar som finns inom området inte påverkas av en framtida exploatering. Riksintressena bedöms därmed inte påverkas negativt.

Törefors

Spåren efter en storskalig industri går att se i Törefors än idag trots att de gamla industribyggnaderna antingen rivits eller flyttats. Förutom verksamhetsbebyggelsen som funnits i Törefors fanns också ett flertal byggnader såsom kontorsbyggnad, herrgård, skola och ett stort antal arbetarbostäder som uppfördes omkring sekelskiftet 1900.

I området finns idag en verksam träindustri. På udden i Törefors finns ett fritidshus, ett bostadshus och badplats. På västra udden finns en äldre industrihamn. Stora delar av Törefors ägs av kommunen.

Framtida godstransporter

Trafikverket har fått i uppdrag av regeringen att inventera vilka åtgärder som Trafikverket kan vidta som skapar förutsättningar för fler godstransporter på järnväg och med fartyg. Inrikes sjöfart och närsjöfart har potential att på sikt avlasta väginfrastrukturen, minska andelen lastbilstransporter och därmed minska både trängsel och slitage på vägarna och utsläppen av klimat och luftföroreningar. Kommunen bedömer att Törefors har ett strategiskt läge i Norrbotten och bedöms därför ha stor potential att utvecklas för att hantera godstransporter inom sjöfart i framtiden. Kommunen har tagit fram en vision för möjlig utveckling av godstransporter, se kartillustration till höger. Kartillustrationen visar godstransporternas möjliga distribution och vidare transporter från hamnen i Törefors.

Befintlig detaljplan 25-P95/76 med syfte att stänga utfarten vid Törefors och leda om trafiken till rastplats Törefjärden är en alternativ vägdragning för att hantera en eventuell ökning av trafik om verksamhetsområdet i Törefors utökar. Detaljplanens syfte är att öka trafiksäkerheten, då den nuvarande trafiklösningen med anslutning från Töreforsvägen till E4 upplevs som osäker, läs mer under avsnittet Trafik och kommunikation.

Markföroreningar

Det finns ett flertal platser på Töreforsudden som kan vara förorenade. Enligt Länsstyrelsens inventering av förorenad mark i Norrbotten 2012 bedöms den nedlagda Jonitex-fabriken i Törefors utgöra riskklass 2. Det innebär att objektet bedöms utgöra *stor* risk för människors hälsa och miljö. Spridningsförutsättningarna i mark, sediment och grundvatten bedöms stora medan spridningsförutsättningarna i ytvattnet bedöms vara låg. Känsligheten och skyddsvärdet i ytvattnet och sediment bedöms vara stort på grund av att området angränsar en badstrand. Jonitex-fabriken är också utpekad av länsstyrelsen som ett av länets 20 mest angelägna åtgärdsobjekt, gällande förorenade områden. För att fastställa omfattningen av markföroreningarna krävs en ny utredning. För att kunna gå vidare med marksanering behöver det även utredas om det finns en verksamhet som äger ansvaret för föroreningarna. Om ingen äger ansvaret kan bidrag sökas för att bekosta saneringen.

Enligt den kommuntäckande översiktsplanen från 2009 så finns områdesvisa rekommendationer för Töreforsområdet (område E.46) som anger att lämningarna och den välbevarade bebyggelsen har ett stort industrihistoriskt värde. Beskrivningen av området i översiktsplanen har av misstag blandats ihop med Hyttgårdsområdet.

Flygbild från 60-talet visar Törefors storskaliga industri

Visionskarta för möjlig utveckling av godstransporter

Innehåll

- Godstransport med lastbil
- Planerad järnvägskorridor Norrbotniabanan
- Farled
- Större vägar
- Järnväg

Förklaring till visionskarta

Långväga gods transporteras med båt till Törefors för omlastning och vidare distribution söderut eller österut i länet längs E4an eller norrut längs E10an med lastbil.

Alternativt att godset transporteras med lastbil för omlastning till järnväg vid Kosjärvs mötesstation ca 10 km nordost om Törefors. Godset skulle då kunna transporteras vidare på järnväg österut eller norrut. Kosjärvs mötesstation behöver i sådant fall kompletteras med ett lastningsspår.

En alternativ omlastningsstation skulle kunna vara befintlig timmerterminal vid järnvägen i Småsel, ca 5 km öster om Morjärv som bedöms ha låg nyttjandegrad i dagsläget. Godset skulle i sådant fall transporteras ca 25 km med lastbil från Törefors till Småsel.

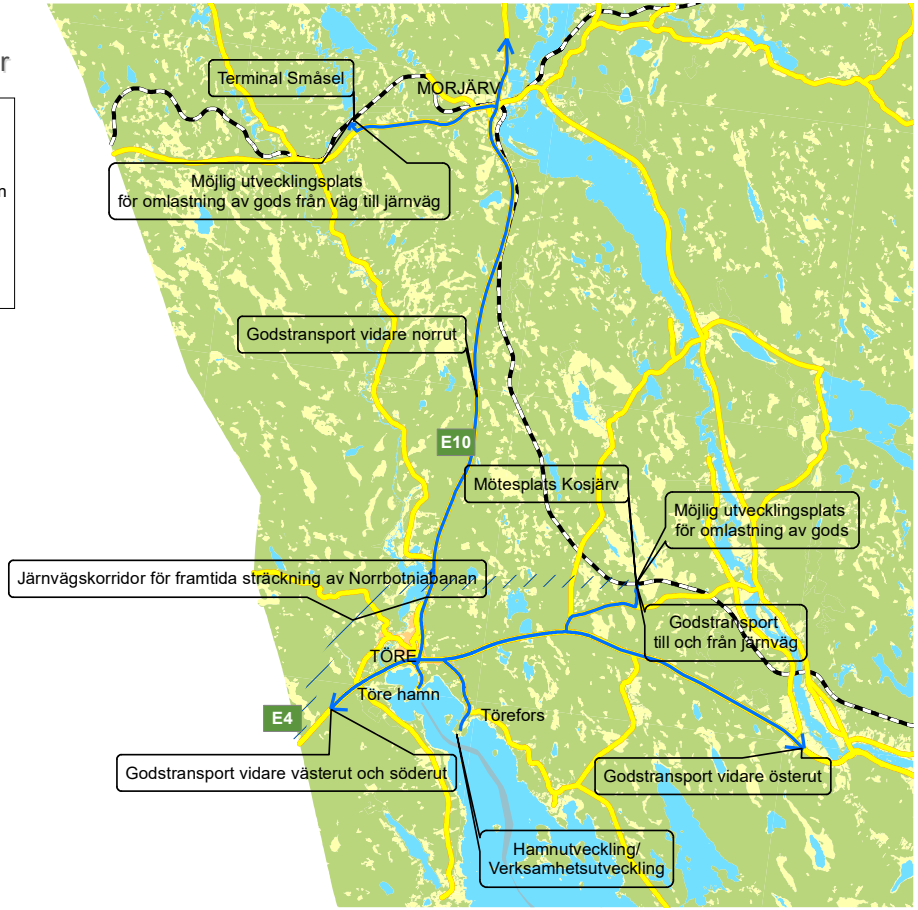

LIS-område
LIS-området i Törefors finns utpekad i kommunens LIS-plan, antagen 2017. LIS-områdets gränsdragning har anpassats ytterligare till omgivningen i denna plan. Syftet med LIS-området är att möjliggöra attraktiv bebyggelse i strandnära lägen, permanent eller säsongsvis. Syftet är på lång sikt att bidra till ökat serviceunderlag och ökad sysselsättning i Töre. Kommunalt vatten och avlopp finns vid Töreforsvägen.

Enligt artportalen har det inte observerats rödlistade arter inom LIS-området men ett fåtal rödlistade arter i närområdet har påträffats. För att säkerställa att det inte förekommer rödlistade arter inom LIS-området måste en inventering genomföras. Inom LIS-området återfinns inte, av Skogsstyrelsen kända, värdefulla skogsmiljöer eller kulturlämningar. För att säkerställa att området inte innehar höga naturvärden eller kulturlämningar måste en inventering genomföras.

Enligt SGU:s kartvisare ”sur sulfatjord” kan det finnas sur sulfatjord inom LIS-områdets norra och södra del. Om en sådan jord kommer i kontakt med syre och oxiderar kan pH sjunka drastiskt och den kallas då för aktiv sur sulfatjord. Sådana jordar kan påverka omgivande vatten negativt. För att minska miljöpåverkan kan sådana områden återställas till våtmark eller så kan reglerad dränering se till att grundvattenytan hålls uppe under perioder av torka. Syftet med den åtgärden är att undvika att ytterligare potentiellt sur sulfatjord exponeras för luft.

Rekommendationer Törefors

Industriområde
På grund av den tidigare storskaliga industri som bedrivits i området och på grund av att det finns en hamn som är lämpad för storskaliga båtar så föreslås att området pekas ut som ny industri, se karta s.51. Marken ägs av kommunen, vilket gör en eventuell utveckling av verksamheter i Törefors mer fördelaktig.

Då området klassas med riskklass 2 så bedömer kommunen att det inte är lämpligt att utveckla området med fritidshus eller att utveckla den nuvarande badplatsen.

Innan ett nytt område för industri eller verksamhet kan etableras så ska:

- Ny provtagning genomföras för att fastställa föroreningarnas omfattning
- Utredning genomföras för att ta reda på om det finns någon som äger ansvar för föroreningarna
- Marken saneras till den nivå som krävs för att tillåta ny industri eller verksamhet
- En ny detaljplan upprättas för området för att skapa planmässiga förutsättningar

Om markföroreningarna visar sig vara så pass omfattande att det innebär en risk för människors hälsa, kan det bli aktuellt att på sikt avveckla bostads- och fritidshusbebyggelse i området. Det kan också bli aktuellt att låta fritidshusbebyggelsen fortgå men att rekommendationer införs om att inte odla eller gräva på tomten. Detta beror på markföreningens omfattning.

Kommunen bedömer att en ny provtagning av föroreningarnas utbredning är prioriterad eftersom att det finns bostäder i området.

En inventering av kulturmiljön med eventuellt industrihistoriskt värde bör utredas.

LIS-område
LIS-området i Törefors pekas ut i markanvändningskartan med syfte att möjliggöra attraktiv bebyggelse i strandnära läge, permanent eller säsongsvis. Enstaka bygglov bör sökas inom ca 200 meter från befintlig bebyggelse.

För att säkerställa att det inte finns rödlistade arter eller höga natur- och kulturvärden i området bör planläggning föregås av en inventering.

Före all strandnära påverkan eller exploatering ska inventering av hänggräs ske i samråd med Länsstyrelsen.

Vidare utredning av de potentiellt sura sulfatjordarna i LIS-området bör också genomföras inför en planläggning. Om sura sulfatjordar förekommer är en möjlig åtgärd reglerad dränering. Alternativt kan byggrätten begränsas eller lämnas orörda inom de områden med sur sulfatjord.

Vid en eventuell planläggning av området ska den utformas så att tillgängligheten för allmänheten ökar. Tomter och bebyggelse placeras för att säkerställa framkomlighet, utan avhållande effekt, mellan byggnader och strand.

Ungefär 30 meter ska lämnas orört mellan strandlinjen och bebyggelsen för att långsiktigt trygga allmänhetens tillgång till strandområden och att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet.

Planens konsekvenser

Om planen genomförs är sannolikheten att sanering av marken prioriteras i högre grad. Så vad gäller markens förutsättning i Törefors så förväntas planens genomförande leda till att miljöförhållandena förbättras.

Ett genomförande av planen skulle innebära konsekvenser för den befintliga bebyggelsen i Törefors. Översiktsplanens rekommendationer är långsiktiga och bedöms inte genomföras inom planens tidshorisont. Användningen av befintliga fritidshus fortgår oförändrat tills vidare.

Påverkan av riksintressen
Törefors ligger helt eller delvis inom riksintresseområden för:
- Rennäring, enligt 3 kap 5§ miljöbalken (MB)
- Friluftsliv, enligt 3 kap 6§ MB
- Kust- turism och friluftsliv, enligt 4 kap 2§ MB

Ett genomförande av de områdesvisa rekommendationerna för Törefors bedöms till viss del inskränka på riksintressena friluftsliv och kust- turism och friluftsliv. Med hänsyn till de misstänka föroreningarna på Töreforsudden bedöms den långsiktiga nyttan med planens genomförande vara större än friluftslivets tillgång till naturen på området. Friluftslivet inom LIS-området kan däremot stärkas genom att tillgängligheten till området ökar.

Riksintresset för rennäring bedöms inte påverkas negativt av de områdesvisa rekommendationerna.

Töre centrum med OKQ8-området

Töre centrum innehåller det mesta av kommersiell och offentlig service. Här finns skola, affärer, busstation, Folkets Hus, Hembygdsområde, Pizzeria mm. De flesta bostäderna är enfamiljshus men det finns också många flerfamiljshus.

I delar av centrumkärnan finns en äldre bebyggelse kvar med ladugårdar och uthus, längre norrut finns områden med villor från främst 60- 70-tal.

De flesta fastigheter i centrum är privatägda, vilket innebär att kommunens rådighet minskar över respektive fastighet. Den gamla bensinstationen har rivits och enligt utredningar av Kalixbo så är centrumhuset i dåligt skick. Centrum saknar grönytor.

Trafik
Mellan OKQ8-området och Töre centrum är E10 en kraftig barriär som leder till farliga trafiksituationer främst för oskyddade trafikanter som gående och cyklister. Ut- och infarten vid E4 från Törefors är också en riskplats. Mer information finns under avsnittet Trafik och kommunikation.

Tydlighet och skyltning
Centrala Töre är otillgängligt från E4 och E10. Det är stora barriärer mellan väg och centrala Töre. Det är svårt att orientera sig på grund av undermålig skyltning.

Centrala Töre saknar upplevelsen av ett centrum. En vanlig logik i stadsbyggnad är att ju tätare bebyggelse ju närmare centrum. I Töre finns stora gaturum och bebyggelsen glesnar mot centrum och det är svårt att förstå vad som finns i kvarteren. Även stråket mot Töre Hamn begränsas av E4 som kraftig barriär, där gång- och cykelvägen som leder under E4 upplevs som en stor omväg.

I illustrationen visas två områden som kan upplevas som otydliga för besökare. Det första området är infarten till Töre centrum från E10. Ingenting förutom en liten skylt visar att ett samhälle med bostäder och butiker mm ligger bakom det lilla barrskogsområdet.

Även det centrala området med busstation och affär är otydligt.

Förtätning
Fler attraktiva bostäder behövs i Töre. Det finns goda möjligheter till förtätning i Töre centrum, främst på de tomter som står tomma på grund av rivning.

Utökning av OKQ8-området
Detta område är ett av de viktigaste i Töre och det kan finnas behov av utökning av befintliga verksamheter. Det är också ett område många passerar och det skulle kunna användas bättre i marknadsföringen av Töre och kommunen i helhet.

Mötesplatser
Målpunkter är viktiga av flera anledningar. Där finns oftast verksamheter eller miljöer som lockar många besökare. På så sätt ger det också fler besökare till närliggande verksamheter och de blir också viktiga mötesplatser.

Kolonilottsområde
Det är viktigt att invånarna i Töre har möjlighet att nyttja gröna områden och stråk. Många vill bara njuta av grönskan, men det finns också ett intresse för egen odling hos vissa invånare som inte har förutsättningar vid sitt eget boende. Därför har två områden som bedöms vara passande för kolonilotter och odlingslotter pekats ut inom kommunägd mark intill Lakaleden, se karta till vänster.

Första alternativet som bedöms som mest lämpligt är lokaliserat sydväst om gamla prästgården. Marken består i huvudsak av äldre ängsmark, delvis igenvuxet björkbestånd. Möjlighet att anordna sommarvatten och enklare väganslutning finns, men kan kräva fastighetsrättsliga åtgärder i och med att anordnande måste ske över flera fastigheter, som idag är privatägda. I gällande detaljplan är markanvändningen Natur. Planmässiga förutsättningar saknas i nuläget för att iordningställa ett koloniområde.

Andra alternativet är lokaliserat väster om Töre idrottsplats. Området ingår ett större sammanhängande skogsområde. Möjlighet kan finnas för sommarvatten och väganslutning. Området ligger utanför planlagt område.

Nya detaljplaner bör upprättas för att skapa planmässiga förutsättningar för att utveckla ett koloniområde. De föreslagna koloniområdena är lokaliserade inom riksintresse för kulturmiljövård, och ingår delvis i Norrbottens kulturmiljöprogram. Inför planläggning av koloniområden bör arkeologiska utredningar genomföras eftersom det påträffats fornlämningar i aktuella delar av Töre centrum. I koloniområdena bör enbart små kolonistugor av enklare karaktär tillåtas. Vid planläggning ska planbestämmelser som styr byggnaders omfattning och utformning införas.

Rekommendationer centrum & OKQ8-området

Trafik: Fortsatt dialog med Trafikverket för att ta fram åtgärder som ger tryggare trafikmiljöer.

Tydlighet och skyltning: Utred särskilt hur det kan tydliggöras att det är en infart till centrum. Exempel på tydliggörande är bättre skyltning, tydligare gestaltning samt att röja skog/sly vid entré.

Utred hur verksamheter i Töre centrum kan annonsera sig mot Köpmanvägen.

Bebyggelse: Vid förtätning är det viktigt att säkerställa att det finns attraktiva grönytor att vistas på i centrum. Grönytorna bör även ha en klimatanpassande funktion i form av ytor som kan hantera regnvatten samt träd som kan ge skugga åt bebyggelse och utemiljöer. I kommande planläggningar ska markområden i högre grad avsättas för grönytor för att förstärka Töre centrums gröna struktur. Vid en förtätning är det också viktigt att bebyggelse anpassas till omgivande äldre och bevarandevärd bebyggelse.

Fotograf: Oliver Åström

Utökning av OKQ8-området: Vid behov utred möjligheten till utökning. Se över möjligheterna att använda platsen för information och marknadsföring.

Mötesplatser: Anordna enklare klimatskydd, genomtänkt belysning och bänkar vid målpunkter och längs stråken mellan dem. Se över möjligheten att anordna mötesplatser inom kommunens befintliga lokaler.

Två områden lämpliga för kolonilotter och odlingslotter har pekats ut inom kommunägd mark intill Lakaleden, se karta.

Planens konsekvenser

Förtätning av centrala Töre kommer kräva klimatanpassningsåtgärder, tex. gröna ytor som kan hantera dagvatten och värmeböljor. Ett genomförande av planen medför att klimatrelaterade risker minskar. Kulturmiljöns karaktär och värden i Töre skyddas för framtiden och centrumkärnan får ett grönare och mer öppet intryck om åtgärderna som planen föreslår verkställs.

Påverkan av riksintressen
Töre centrum och OKQ8-området i korsningen E4-E10 ligger delvis inom riksintresseområden för:

- Kulturmiljövård, enligt 3 kap 6§ miljöbalken (MB)
- Kommunikationer, enligt 3 kap 8§ MB

Ett genomförande av de områdesvisa rekommendationerna för Töre centrum och OKQ8-området bedöms ge förutsättningar att bevara den värdefulla kulturmiljön inom Töre centrum för framtiden vid förtätning. Ett genomförande bedöms även kunna skapa förutsättningar för tydligare och säkrare trafiksituation vid infarten till Töre centrum från OKQ8. Riksintressena bedöms därmed inte påverkas negativt vid ett genomförande av de områdesvisa rekommendationerna.

Törböle

Törböle, strax norr om Töre, är en mindre jordbruks by belägen vid Töreälven som varit befolkad i flera hundra år. I en geometrisk lantmäterikarta från år 1647 syns fyra gårdar inom utvecklingsplanens avgränsning och ytterligare några gårdar på båda sidorna av Töreälven mellan byn och Töre. På 1834 års laga skiftes karta redovisas cirka tio gårdsställen inklusive ett soldattorp inom utvecklingsplanens avgränsning. Bebyggelseutvecklingen har gått långsamt eftersom man i begynnelsen levde på jakt och fiske samt småskaligt jordbruk där markens avkastningsförmåga varit begränsad för att kunna försörja ett större antal personer. Under senare delen av 1800- talet ökade befolkningen i byn främst genom möjligheten till annan försörjning i närområdet t.ex. hantverk, dagsverken, försäljning etc. Törefors bruk och sågverk var beläget ca 3-4 km söder om Törböle som vid mitten av 1800-talet en av Norrbottens största industriorter. I dagsläget finns cirka 40 boställen i byn.

Marken har fortfarande goda förutsättningar för odling och småskaligt jordbruk i stora delar av byn samtidigt som byn även erbjuder trevlig boendemiljö, högt belägen med fin utblick över töreälven. Bebyggelsen utgörs i stor utsträckning av äldre boningshus och uthus i blandad stil. Vissa byggnader i anslutning till de äldsta boställena bedöms vara mycket gamla.

Kommunalt avlopp saknas i byn, vilket begränsar en vidare exploatering.

Rekommendationer Törböle

De kulturhistoriska lämningarna och lämningar som saknar antikvarisk bedömning behöver utredas närmare inför en eventuell exploatering, för att säkerställa att de inte ändras eller förstörs. Detta ska samrådas med Länsstyrelsen vid eventuell planläggning eller bygglovsansökan.

Bebyggelsen i Törböle bör utredas av en bebyggelseantikvarie.

Planens konsekvenser

Förslag till åtgärd är att utreda lämningar som saknar eller har en osäker antikvarisk bedömning, innan en eventuell exploatering äger rum. Planens påverkan på forn- och kulturhistoriska lämningar är därmed positiv eftersom att det skulle innebära ett de lämningar som idag anses osäkra får en uppdaterad antikvarisk bedömning. Det skulle också innebära ett ökat kunskapsunderlag om det forn- kulturhistoriska lämningar som finns i området.

Påverkan av riksintressen

Byn Törböle ligger helt eller delvis inom riksintresseområden för:

- Rennäring, enligt 3 kap 5§ miljöbalken (MB)
- Kommunikationer, enligt 3 kap 8§ MB

Riksintressena bedöms inte påverkas negativt vid ett genomförande av de områdesvisa rekommendationerna.

Forn- och kulturhistoriska lämningar

1. Gravplats
2. Kemisk industri
3. Fyndplats för kopparmynt från 1725, enligt ortsbefolkningen vid inventeringstillfället. Myntet påträffades i ett äldre potatisland och förvaras nu på gården.
4. Plats för bebyggelselämningar, enligt ortsbefolkningen. Inga lämningar efter bebyggelse påträffades vid besök på platsen år 1984. Markytan i området är påverkad av sentida tomtmarksplanering. Enligt ortsbefolkningen ska Törböles första bebyggelse funnits på platsen, som beboddes av en fiskarlapp. Beskrivningen är inte kvalitetssäkrad och en antikvarisk bedömning saknas.
5. Fossil åker
6. Kemisk industri
7. Utanför avgränsningen för utvecklingsplanen finns fornlämningar bestående av boplatsområden. Den här typen av lämning kan vara större än vad som anges. Studiet av topografin i närområdet och förekomsten av lämningarna indikerar att det kan finnas fler lämningar av denna typ inom utvecklingsplanens område. För att ta reda på det krävs arkeologiska fältarbeten. Det är dock inte nödvändigt i detta skede utan något som Länsstyrelsen beslutar om inför en eventuell exploatering av området

Töre
Utvecklingsstrategi

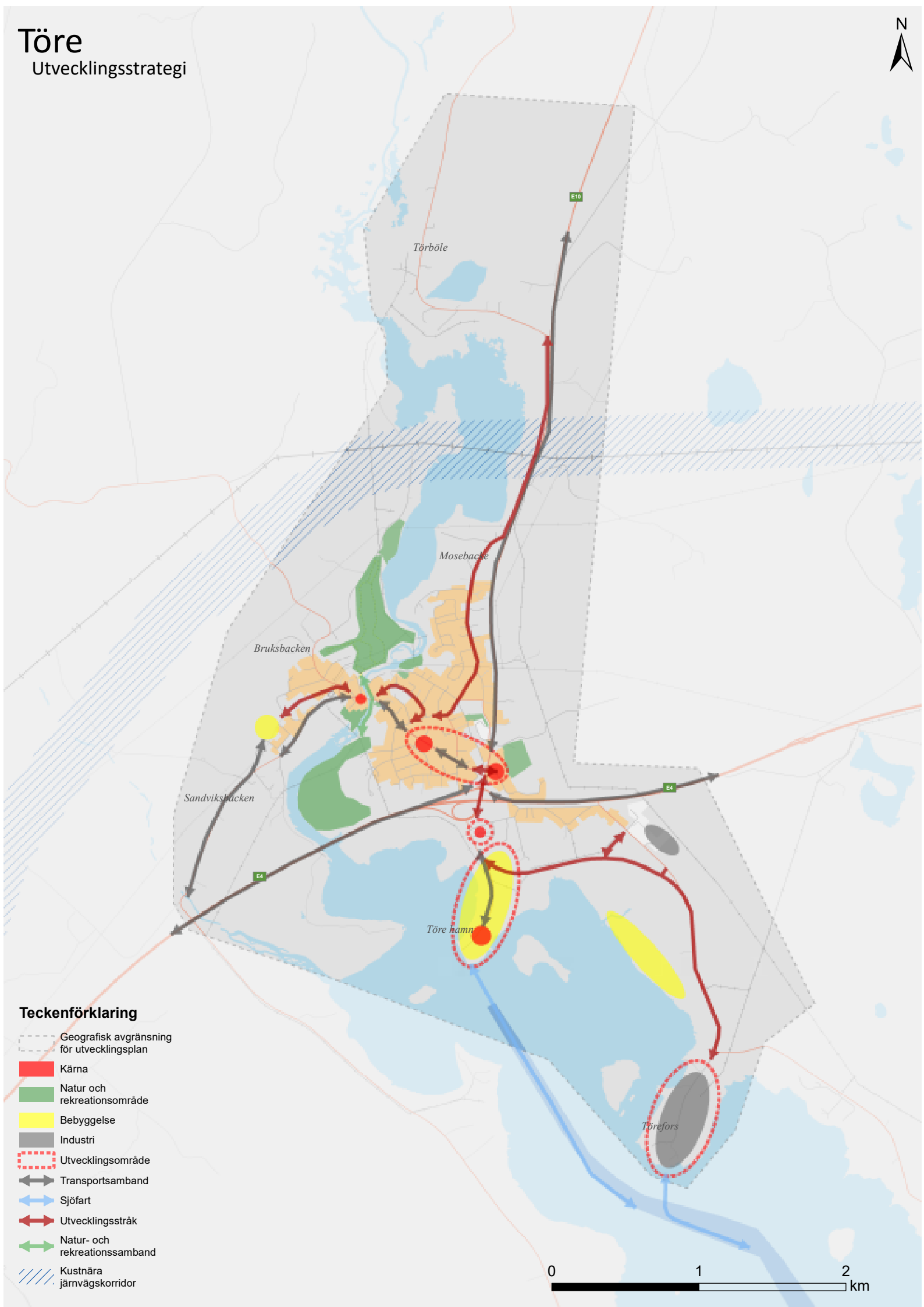

Töre
Markanvändning

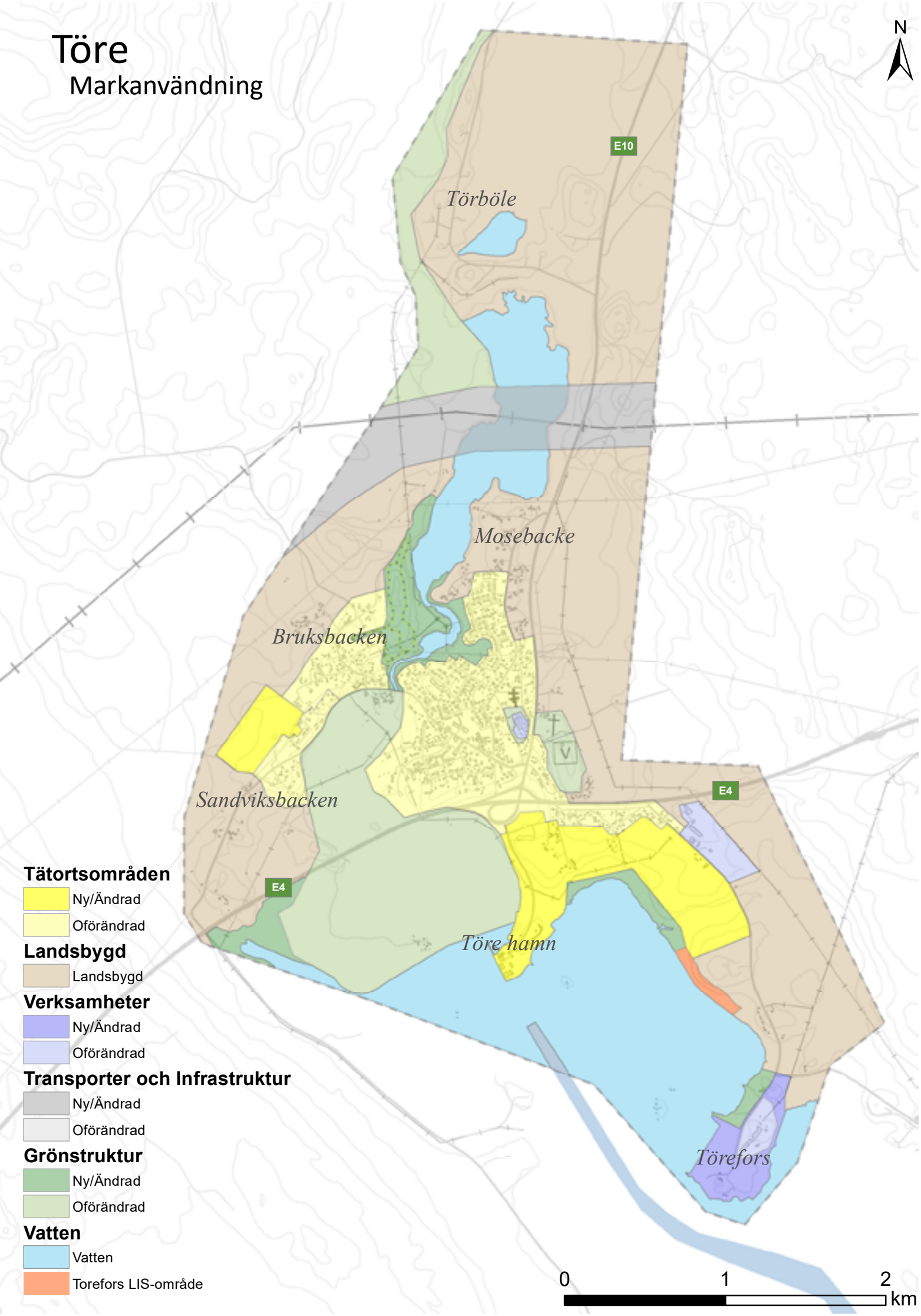

Tätortsområden
- Ny/Ändrad
- Oförändrad

Landsbygd
- Landsbygd

Verksamheter
- Ny/Ändrad
- Oförändrad

Transporter och Infrastruktur
- Ny/Ändrad
- Oförändrad

Grönstruktur
- Ny/Ändrad
- Oförändrad

Vatten
- Vatten
- Torefors LIS-område

Töre

Värden och hänsyn
- Kulturmiljö

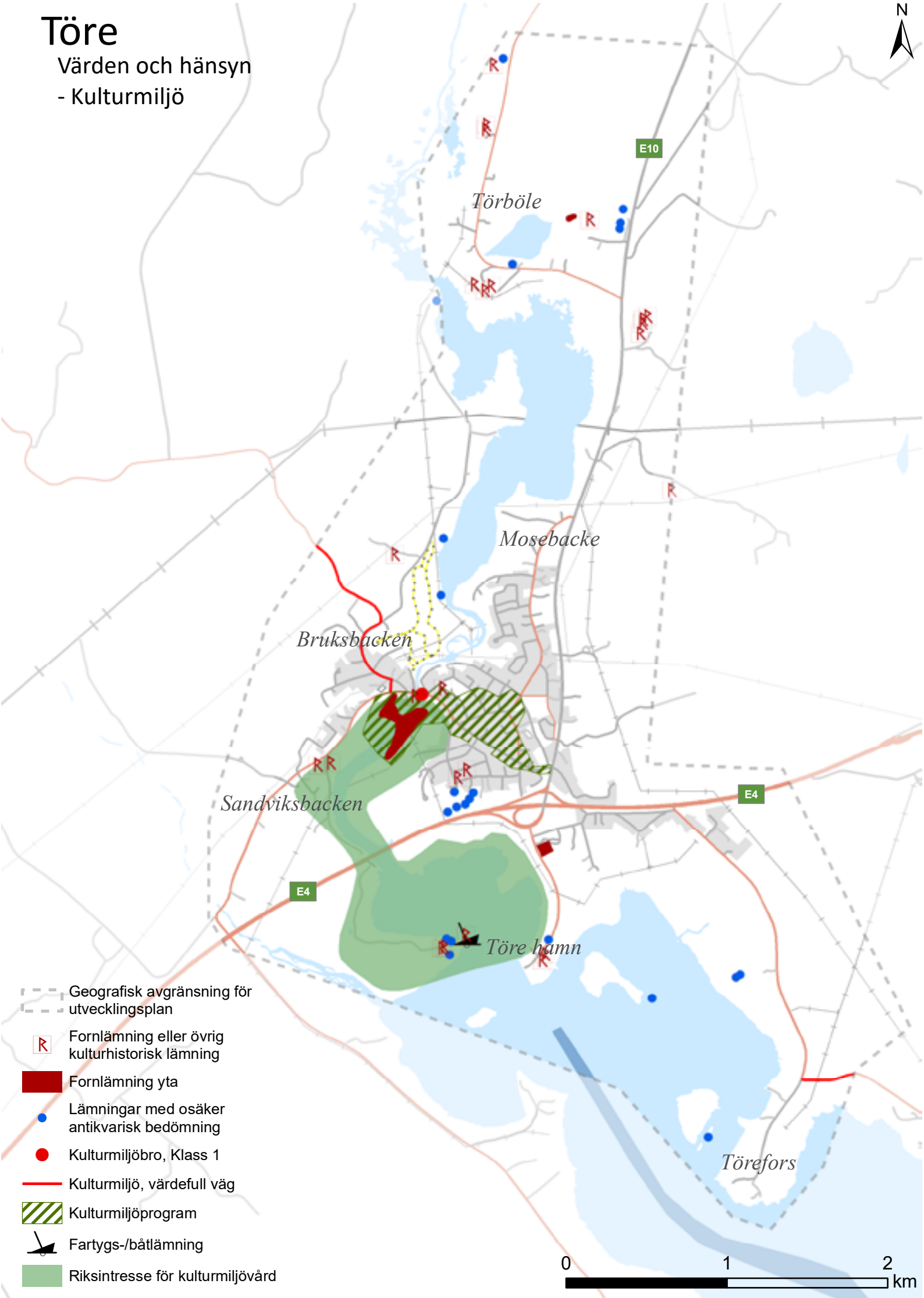

Töre

Värden och hänsyn
- Natur

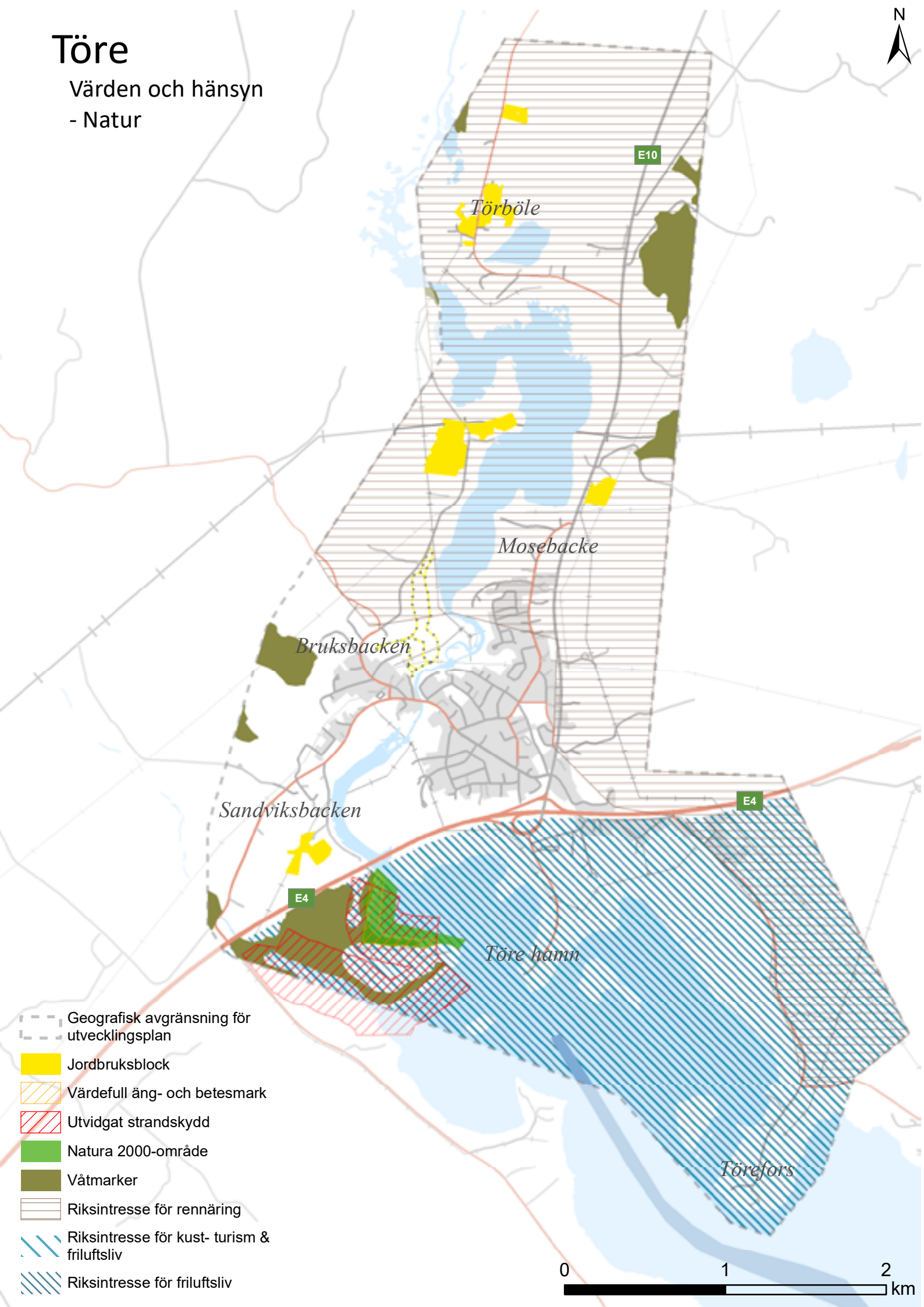

Töre
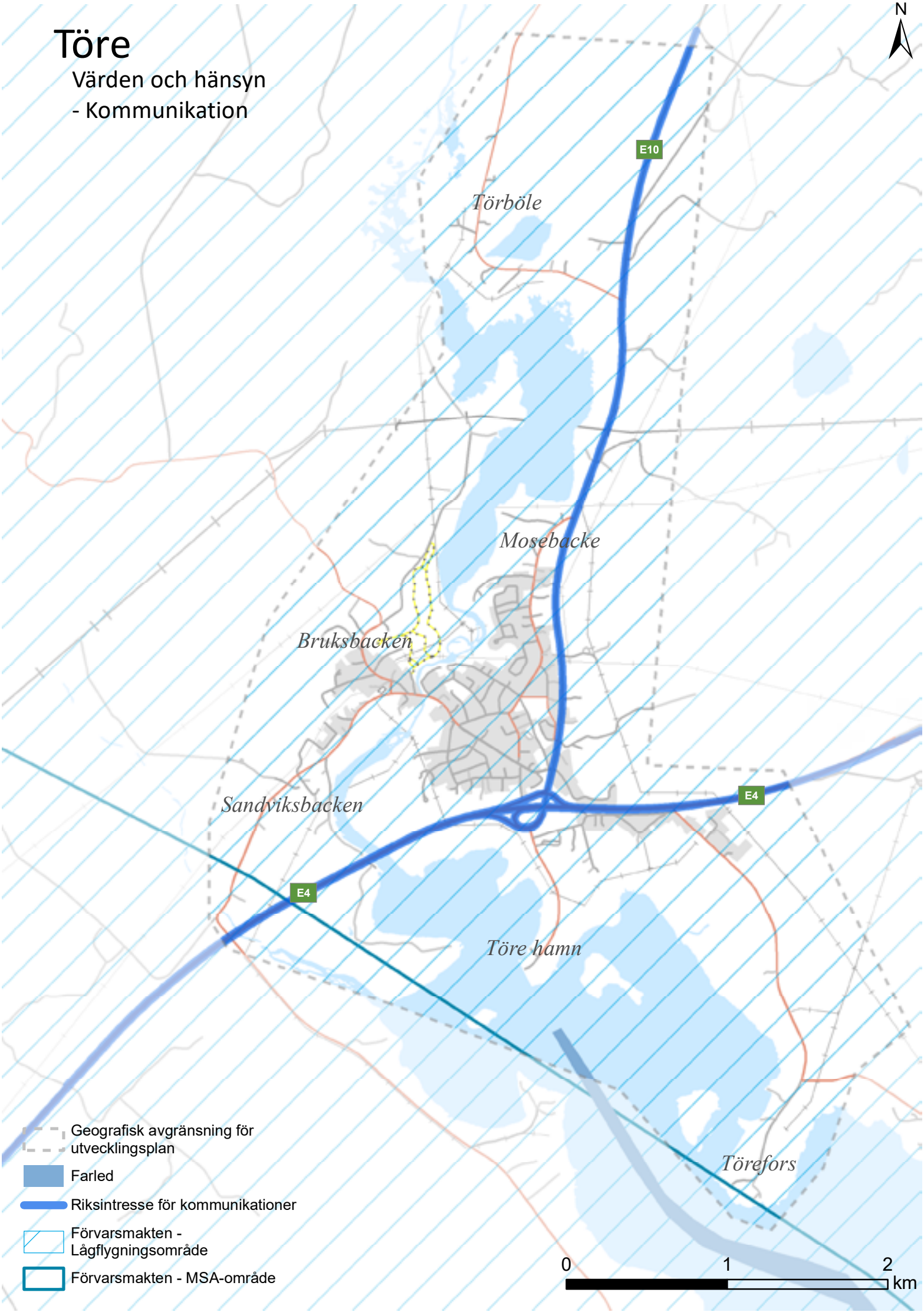
Värden och hänsyn
- Kommunikation